

מגילת רות

עם

ליקוטי וביאורי

חברותא

תשפה

בס"ד

מגילת

רוח

אין במגילה זו אלא לימוד
שכר לגומלי חסדים
רוח רבה ביד

מדרשים על רות ובעז מאישי התנ"ך ועוד

בשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק, זכה ויצא ממני רות בת בתו של עגלון, בן בנו של בלק. מנהדרין קח: ראה סדר עולם פרק יב שבסוף ימי אהוד בן גרא שפט עמו שמגר בן ענת וי"ח שנים שלטו מואב בישראל תחת מלך עגלון ואז ירד אבימלך ובני ואשתו למואב. ועיין פרש"י על רות א' ג' שהיו חשובים שם עד כדי כך שמחלון בן אבימלך נעשה התן לעגלון מלך מואב.

אמר לו הקדוש ב"ה לאברהם, שתי בריכות טובות יש לי להכריח בך, רות המואביה ונעמה העמונית. יבמות סג.

למה נקרא שמה רות, שיצאה ממנה דוד שריוהו להקדוש ב"ה בשירות ותשבחות ב"ב יח:

רות, על שם תור, שהוא כשר על המזבח, כך רות כשרה לבא בקהל. זהר חדש רות עח.

בתחלה גילית שמה, כשנשאה למחלון, קרא לה רות. שם עט.

חם ושולם שנשאה מחלון והיא גויה, אלא כשנשאה נתגירה, ובחזקת אימת בעלה עומדת, כיון שמת בעלה, ברצונה דבקה בתורה. שם
"ישבי לחם" (דהי"א ד, כב) זו רות המואביה ששבה ונדבקה בבית לחם יהודה. ב"ב צא:

בת ארבעים שנה היתה וכל הרואה אותה מריק קרי. רות רבה ה, ד

רות בת ארבעים שנה היתה ולא נפקדה כשנשאת למחלון, וכיון שהתפלל עליה אותו צדיק [בעז] מיד נפקדה. רו"ר ג, ב

עיקר הרחם לא היה לה, וגלף לה הקדוש ב"ה עיקר הרחם. שם ג, יד

שתי נשים היו שמהם נבנה זרע יהודה, ויצא מהם דוד המלך ושלמה המלך ומלך המשיח, ואלו שתי הנשים זו דומה לזו, תמר ורות שמתו בעליהם הראשונים, ושניהם השתדלו אחרי בעליהן השניים, ושתייהם עשו בכשרות כדי לעשות טובה עם המתים. זהר ד"א קפה:

"ותאכל ותשבע ותותר" (רות ב, יד) שהברכה היתה בפיה של אותה צדקת. במדבר רבה כא, כ

"תן לחכם ויחכם עוד" (משלי ט, ט) זו רות המואביה, דברי חכמה ראה בה שני שבלים לקטת, שלשה שבלים לא לקטת (כפי הדין), ודברי צניעות ראה בה, שבלים עומדות לוקטת מעומד, נפולות מיושב. שבת קינ:

בשעה שהיא יושבת לקצור עם הקוצרים, היתה הופכת פניה לצד אחר ולא היתה נראית אפילו אחד מאצבעות ידה ורגליה. מדרש רות ב. 50

היתה מחזרת אחרי מאכל שלה יום יום [ברוך ה' יום יום]. מדרש זוטא רות 51

בעז גדול הדור היה ר"ר ה, טו

אבצן זה בעז. ב"ב צא. ויש בזה מדרשים חולקים^א בסדר עולם פי"ב/כ"א אמרו שהיה בסוף ימי אהוד בן גרא ושמגר בן ענת. וברות רבה א א"י נחלקו

---

^א עיין ב"ב צא. שוטנשטיין שם הערה 20 – בועז הוא אבצן שכן בועז היה מבית לחם (רות ד, ב), ולפי מעשיו בסיפור המגילה נראה שהתנהג כשופט, ולא מצינו שופט אחר מבית לחם אלא אבצן (רלב"ג שופטים שם). ודברי הגמרא חולקים על דברי המדרשות (סדר עולם רבה, יב; רות רבה א, א) שהמעשה במגילת רות אירע בימי השופטים עתניאל בן קנו או אהוד בן גרא; ראה גם רש"י סנהדרין לו, א ד"ה הוּו זקנים, ובהגהות מהרש"ל שם. לדיון בכך ראה ספר סודי חומש ושאר לאחד מתלמידי רבי יהודה החסידי, מהדורת הרב יעקב ישראל סטל, ירושלים תשסט, עמודים קלח-קלט, ובהערות המהדיר שם. (דבריו צ"ע כי הדעה שהיה בימי עתניאל היא דעת התלמיד של ר"י החסידי. ובסדר עולם אמרו בימי אהוד ושמגר וברות רבה נחלקו בין שמגר ואהוד לברק ודבורה)

עוד עיין מכות דף כג: שמביאה גמרא ראייה לתקנת עזרא לברך איש את רעהו בשם ה' מהמלאך שאמר לגדעון ה' עמך גבור החיל, ועי"ש שוטנשטיין הערה 26 **הקשה המהרש"א:** הגמרא בבא בתרא (צא) אומרת, שבוועז הוא השופט שהוזכר (שופטים יב, ח) בשם "אֲבִצָן מְבִית לַחֵם". שופט זה היה כמה דורות אחרי גדעון. וגדעון היה הדור הרביעי לשופטים: עתניאל בן קנו, אהוד בן גרא ושמגר בן ענת (שהיה יחד עם אהוד בסוף ימיו), דבורה, ואחריהם גדעון. ואילו אבצן הוא כבר הדור התשיעי: שאחרי גדעון היה אבימלך בנו שהרשיע שלש שנים, ולאחר מכן תולע בן פואה (כ"ג שנים). יאיר הגלעדי (כ"ב שנים), ועוד י"ח שנים שהיו ישראל בלא שופט (שופטים ט, ח) עד שקם להם יפתח (שש שנים), ורק לאחריהם אבצן. הוסף עליהם כארבעים שנות שפיטתו של גדעון עצמו, שהרי המעשה הזה של גדעון עם המלאך היה בתחילת ימיו, ונמצא שעברו בינתיים כמאה ועשר שנה. וכיצד אם כן אומרת הגמרא שהמלאך שנגלה על גדעון גילה, שמן השמים הסכימו לתקנתו של בועז וראה מה שתיריך על זה הערוך לנר.

אבל באמת, היהיו "אבצן הוא בועז", אינו מוסכם בחז"ל. כי בסדר עולם פרק יב שנו, שהמעשה המסופר ברות, היה בימי אהוד בן גרא ושמגר בן ענת; וכן דעת ר' יהושע בן לוי ברות רבה א, א; ודעה אחרת שנויה שם, שהיה זה בימי דבורה וברק. לשתי דעות הללו, קדמו הדברים לימי שפיטתו של גדעון (מהרז"ו לר"ר שם; ועיין שם עוד יפה מראה) ועיין גם בן יהוידע.

הגמרא בברכות (סג, א) אומרת, שמדברי המלאך לגדעון, אפשר שאין להוכיח שמן השמים הסכימו לתקנתו של בועז, כי יש לפרש שהמלאך לא נתכוון לדרוש בשלומו של גדעון, אלא שמסר לו נבואה בשם ה', שה' עמו, ואין לו לפחד ממלחמת מדין, ובכך היא מבארת את המשך המשנה (הנ"ל, נד, א) שהביאה פסוק נוסף (משלי כג, כב) כראיה שראוי לנהוג כן: "וְיֵאלֵתְבוּ בְּיָקְנָה אֲמֹר", הגמרא דורשת: אל תקרי "וְיֵקְנָה אֲמֹר", אלא "וְיֵקְנֵי אֲמֹתָךְ", כלומר, אל תבוז לזקני ישראל לומר שאין יסוד להנהגתם,

אם היה בימי ברוך ודבורה או שמגר ואהוד. ותלמידו של ר"י החסיד למד מהכתוב ברות ויהי בימי שפוט השופטים שהיה בימי עתניאל בן קנז.

בעז עובד וישי, אמרו רבותינו יותר מארבע מאות שנה חיו. יל"ש ויהי קניז (לפי סדר הדורות הקצר אי"א לומר שסה"כ ימיהם ביהד, כי דוד נולד ששים שנה אחרי עובד. אלא לומר שבועז נולד בב"א שצג כשמשח רבנו שנולד ב"א שסה היה בן 25 ועובד האריך ימים יותר מרות אמו עד ימי מלכות אהז בן יותם ג"א קצג).

"בעז" בו עז, תקיף על יצרו. תקיף לא, עה:

טוב ואליםלך ובעז, אחים היו. ר"ר ו' ב

"ברוכה את לה" אני בן שמונים שנה, ובאת זו אצלי לקדש שם שמים. ילקוט המכירי תהלים קיט, כד לעיל בילקוט שמעוני שבעז עובד וישי חיו ארבע מאות שנים. ואולי הכוונה ביהד. (אבל זה נסתר מסדר הדורות הקצר שדוד נולד ששים שנה אחרי עובד).

בעז היה בן שמונים שנה ולא נפקד [בבנים] כיון שהתפללה עליו אותה צדקת [נעמי] מיד נפקד, רות בת ארבעים שנה היתה ולא נפקדה, כיון שהתפללה עליה אותו צדיק מיד נפקדה. ר"ר ו' ב

אבצן זה בעז, מאה ועשרים משתאות עשה בעז לבניו [בנשואיהם] וכולם מתו בחייו. ב"ב צא.

כי כל הנהגותיהם מבוססות על התורה. וכיון שמצינו שכן נהג בעוז, על כן ראוי גם לנו לנהוג כן. לפי זה נמצא לבאורה, שאין ראייה שמן השמים הסכימו לתקנה זו, אלא שאנו סומכים על מעשיו של בעוז; וראה ערוך לנר.

משמעות הגמרא כאן היא, שבועז ובית דינו התקינו תקנה זו; ואכן כך מפורש במדרש רות רבה. אלא שאם כן יש להעיר, מה טעם סידורה אחרי תקנת מקרא מגילה? אכן עיין ריטב"א (ברכות סג, א) בשם הראב"ד, שאף שעיקר התקנה ניתקן בימי בעוז, נשתכחה במשך הדורות, וחזרו ויסדוה בתקופה מאוחרת יותר. ומוכן לפי זה שהיא שנויה בכלל תקנותיהם של אנשי כנסת הגדולה שבתחילת ימי בית שני. ספר המכתם (שם) אומר בהתבסס על התוספתא (ברכות ז, ב), שאמנם החסידים שבדור נהגו לברך את רעיהם בשם מאז ימי בעוז, לפי שראו ששמו יתברך משתבח מישראל, אבל לא קבעוה כתקנה קבועה אלא זמן רב לאחר מכן. הוא מציע, שאפשר שבית דין של חשמונאים, כשגברו על היוונים, תיקנוה (עיין ראש השנה יח, ב: "התקינו שיהיו מזכירין שם שמים, אפילו בשטרות"). ע"כ כן הערת שוטנשטיין 26.

² סדר עולם רבה פרק יב – ...אהוד בן גרה פ' שנה צא מהם שני שעבוד עגלון מלך מואב י"ח שנה. בימיו היה שמגר בן ענת בסוף ימיו. אותו הפרק בימי עגלון היה ויהי בימי שפוט השופטים וגו' ושם האישי אלימלך וגו' ומת אלימלך וגומר...

³ רות רבה א' א' ויהי בימי שפט השופטים (רות א, א), אוי לדור ששפטו את שופטיהם, ואוי לדור ששופטיו צריכין להשפט, שנאמר (שופטים ב, יז): וגם אל שופטיהם לא שמעו, ומי היו, רב אמר ברך ודבורה היו. רבי יהושע בן לוי אמר, שמגר ואהוד היו. רב הונא אמר דבורה וברך ויעל היו, שפט חד, שופטים תרין, השופטים תלתא.

"ויקה בועז את רות" (שם) אותו הלילה שבא עליה מת. מדרש רות ב. עמוד 55

סדר הזמנים

עפ"י סדר הדורות הקצר

לדעה בועז הוא השופט אבצן כמבואר בב"ב צא.

אבצן שפט את ישראל מיד אחרי יפתח הגלעדי במשך שש שנים מב"א
תשפו עד ב"א תשצג

בשנת ב' אלפים תשפ"ג אלימלך ונעמי ושני בניהם יצאו למואב

אחרי עשר שנים בשנת ב' אלפים תשצ"ג מתו אבימלך ובניו, ונעמי
חזרה לארץ

באותה שנה בועז לקח את רות ונפטר,

ובתשצ"ד ילדה רות את עובד.

שישים שנה אח"כ בשנת ב"א תתנ"ד – שמואל הנביא כתב את מגילת
רות.

ובימי שלמה המלך עדין רות חיה. כמ"ש (מלכים א ב כ) וַיֵּשֶׁם כָּפָא לְאֵם
הַמֶּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לְיָמֵינוּ: ופרש"י אמרו רבותינו (בבא בתרא צא): לְאֵמָה שֶׁל
מַלְכוּת, הִיא רֹת/ו¹: וְהִיא כְּנֵרָאָה בַת מֵאָה שְׁבַעִים/ו².

ונתקיימה ברכת בועז ותהי משכורתך שלכו"ה/ו³ (חומת אנך מלכים שם)

עד כאן סדר הדורות הקצר עפ"י בבא בתרא צא.

עוד ראה סדר עולם הקצר שעתניאל בן קנז ראשון לשופטים בשנת
ב"א תקט"ז משך ארבעים שנה. עד ב"א תקנ"ו. אחריו אהוד בן גרא

---

¹ אם המלך היא רות – עיין שם שוטנשטיין הערה 35. בתחילת הפסוק נזכרת בת שבע בשמה (ראה הערה הקודמת). אילו היתה כוונת הפסוק לומר, שהכסא ששם שלמה היה עבור בת שבע אמו, היה צריך להיות כתוב וַיֵּשֶׁם לָהּ כָּפָא, כמו שכתוב לפני בן וַיֵּשְׁתָּחוּ לָהּ. במקום זאת נקט הפסוק בלשון "לְאֵם הַמֶּלֶךְ". מדייקת הגמדה מכר, שאין הכוונה כאן לאמו בת שבע, אלא לאם אחרת, דהיינו, רות, אמה של מלכות בית דוד כולה (מהרש"א).

² ב אלפים תשצ"ג רות בת ארבעים, ועד ב' אלפים תתקכד שמלך שלמה, קלא שנים רות כבר בת קעא.

³ דהיינו שתזכה לראות את שלמה המלך שבימיו הגיע המלכות לשיאה, היא משכורתה על המסירות נפש להנשא לבעז הזקן בן שמונים שנה. (ילקוט המכירי) וי"א בן יותר מארבע מאות (יל"ש יחזי קנ"ו) כדי להקים שם לבעלה מחלון.

שמונים שנה ובשנתו האחרונה שפט עמו שמגר בן ענת בשנת ב"א
תרל"ו. ובאותה שנה התחילו ברק ודבורה לשפוט ארבעים שנה עד ב"א
תרע"ו.

עד כאן סדר הדורות הקצר

במדרש רות רבה א' א' נחלקו תנאים אם אבימלך ירד למואב בזמן
שמגר או ברק שהיו סמוכים זה לזה. ולפי הנ"ל מדובר בשנת ב"א תרל"ו

גם בסדר עולם רבה פרק יב מבואר שאלימלך ירד למואב בימי שמגר
ובאותו זמן שלטו מואב בישראל. והיינו כנ"ל בשנת ב"א תרל"ו. (ולא בשנת
תשפ"ג הנ"ל דהיינו 147 שנים קודם)

יש דעה נוספת של תלמידו של ר"י החסיד שאלימלך ירד למואב בזמן
שפוט השופטים דהיינו בימי עתניאל בן קנז. (בין ב"א תקט"ז לב"א
תקנ"ו) (ולא תשפ"ג הנ"ל אלא 227 שנים או יותר קודם)

עובד נולד בשנת ב"א תשצ"ד. ואחרי שישים שנה נולד דוד המלך
בשנת ב"א תתנ"ד (סדר הדורות הקצר)

טעם שירדו אלימלך ובניו למואב

בגמ' ב"ב צא. אלימלך מחלון וכליון גדולי הדור ופרנסיו היו, ונענשו על שיצאו מא"י. וי"א שיצאו מאונם הרעב, ונענשו על שלא בקשו רחמים על דורם.

ובמדרש רות רבה א ד' מבואר שנענשו כיון שלא רצו לפרנס אחרים בשעת הרעב, שחששו על ממונם שיכלה.

העדרי הצאן (סימן ג) מבאר מדוע באמת יצא אלימלך מהארץ ולא ישב על הספר ומבאר עפ"י הסוד עפ"י הרמ"ע מפאנו בחקר הדין ג' יח עי"ש. סוד עבר הירדן שהוא עלמא דאתכסיא וכו' עי"ש.

עוד שם שאפשר שאם לא היה יוצא מהארץ היה נולד זרע דוד ממחלון בעצמו.

אבל בבעל הטורים לקמן מבאר שירדו למואב דייקא, כיון שהיה ידוע/ו שניצוץ משיח היה בלוט, ועבר לבתו הבכירה, שהולידה ממנו את מואב/ו, ובאמת מחלון זכה לקחת את רות, שבה היה ניצוץ משיח,

---

¹ **עיין הוריות י.** מבלק יצא עגלון שממנו יצאה רות המואביה שממנה יצא דוד המלך. ועיין פנים יפות ריש פרשת בלק (במדבר כב ג) שבלק ידע שכל כוחו ממה שצריכות לצאת ממנו רות ונעמה כמבואר בב"ק לח: וזה שאמרו בפסחים פז: לא גלו ישראל וכו' אלא להוסיף עליהם גרים. על כן ביקש בלק מבלעם שיקלל אותו שלא יוליד כמבואר בחיד"א בחומת אנך בלק עה"פ לא אוכל לעבור את פי ה' לעשות קטנה או גדולה. בפירוש שני פירש אי נמי אפשר לעשות קטנה כמו שפירש גדול אחד מאמר ועתה לכה ארה לי כפשוטו שיקלל ולבלקן שלא יוליד כדי שלא יצא מורעו דוד המלך ע"ה שישחית למואב עכ"ד.

וגם זמרי הוא שלומיאל נשיא שבט שמעון התכוון לעבירה לישמה כי ידע שכובי היא שוילנאי בת בלק חבוי בה ניצוץ משיח, וידוע שהולדת משיח דרכה להיות בדרך של הסתר, כגון לוט ובתו ויהודה וכלתו, לכן כל כך היה בהול לקיים המצווה, שאע"פ שמשה רבנו לא התיר לו לקחתה, קיים את המצווה מיד בלא לגייר אותה, אלא שטעה כי הניצוץ היה בבן אחר של בלק שממנו יצא עגלון אביה של רות שהתגיירה והולידה את עובד. ועיין בספר אמרי יוסף (ליוסף מאיר וויס) פרשת פנחס (דף סו מהדר) סיגט תרע תרפז) לבאר עפ"י מאמר פסיעות אברהם למהרה"ו שהיתה לו לזמרי כוונה קדושה ומבאר שצעת בלעם היתה לשלח דייקא אשה שיש בה ניצוץ קדוש, כדי שהניצוץ יגרום לישראל לרצות בה וזו היתה כוונת זמרי, וזהו (שאמרו בסנהדרין פב:) שבעל תכד בעילות. גמט' משיח בן דוד.

² **עיין יבמות סג.** אמר לו הקב"ה לאברהם שתי בריכות טובות יש לי להבריךך בך, רות המואביה ונעמה העמונית.

עיין בבא בתרא דף צא: תניא כמאן דאמר מחלון וכליון שמן דתניא מאי דכתיב ויוקים ואנשי כוזיבא ויואש ושרף אשר בעלו למואב וישבי לחם והדברים עתיקים ויוקים זה יהושע שהקים שבועה לאנשי גבעון ואנשי כוזיבא אלו אנשי גבעון שכזבו ביהושע ויואש ושרף אלו מחלון וכליון ולמה נקרא שמן יואש ושרף יואש שנתיאשו מן הגאולה שרף שנתחייבו שריפה למקום אשר בעלו למואב שנשאו נשים מואביות וישבי לחם זו רות המואביה ששבה ונדבקה בבית לחם יהודה והדברים עתיקים דברים הללו עתיק יומיא אמרן [דכתיב מצאתי דוד עבדי וכתיב שתי בנותיך הנמצאות]

אבל לא זכה להוליד ממנה. אבל זכה לקבל ממנה את ניצוץ משיח כשנולד בעצמו ממנה, אחרי שהתגיירה ונישאה לבועז/ט, ע"י שנתגלגל בעובד בנה"ל.

ביאור חברותא שולביץ – "הדברים עתיקים" – דברים הללו, שיארע הדבר כך, שייצאו מחלון וכליון מהארץ, ועל ידי כך ימותו, ותבא רות המואביה, ותנשא לבועז, ומכך יולדו מלכי בית דוד, עתיק יומין וכינוי להקב"ה) אמרו, שגור ואמר עליהם שכך יתגלגלו הדברים, כדי שייצא מהם דוד. והם יצאו מאתו קודם לכן, אלא שהדברים היו כבושים. דכתיב (תהילים פט) "מצאתי דוד עבדי", וכתיב (בספר בראשית, יט) לגבי לוט, שהוא אבי מואב ואבי עמון, וממנו יצאה רות המואביה, בלשון מציאה. "שתי בנותיך הנמצאות". ונרמו כאן, שכבר אז, בהיות לוט בסדום, גזר הקב"ה ("מצא" שם את דוד), שייצא דוד מרות המואביה.

ט צ"ע הרי בועז הוא מזרע פרץ בן יהודה ותמר ומדוע יצא רק ע"י רות שגם בה היה ניצוץ משיח? ועיין לקמן שפרץ התגלגל במחלון והתגלגל בעובד, משמע דווקא שניהם גרמו בועז מצד היחוס ורות מצד הניצוץ שכיון שהיה בה גם נתגלגל בה

י עיין ספר הליקוטים להאר"ל – פרשת וישב – פרק לח – דע שתמר ורות עשו מה שעשו ברוח הקודש. כי כוונת רות להביא ולתקן נפש בעלה מחלון, ונתגלגל בעובד. ומוכרח שתהיה ממנה, כי הרוח דשבק בה גורם בבוא היבם עליה, וכן כוונת תמר להביא לתקן ער ואונן, והם פרץ זורח צדיקים גמורים. וכן התם נקראים מחלון וכליון, לשון מחיה וכליה, ואח"כ נכנסו בעובד. ע"כ מ"ב בכ"י הר' ז"ל:

ועיין קהלת יעקב – ערך ער – ער ואונן נתגלגלו בפרץ זורח ונתקנו קצת, ואחר כך נתגלגלו במחלון וכליון, ומחלון נתקן וכליון נאבד, מחלון נתקן על ידי בועז שהיה גלגול יהודה ויבם אשתו של מחלון, ונמצא עובד הוא מחלון, עיין סבא דמשפטים ק"ד ע"ב:

ועיין משחת שמן ח"ב סימן יז – שמביא שש ראיות שרות וערפה היו נכריות, ומקשה על זה מהרמב"ן בפרשת וישב שמבאר שבוועז יבם את רות, וגם המהרש"א ביבמות עז. מביא את הרמב"ן הזה, ואת התרגום על רות (ד' ה') שקורא לרות אשת המת. ומביא תירוץ של הב"ח בספר משיב נפש על רות שמבאר עפ"י הרמב"ם (אסורי ביאה יג יד) ששמשון ושלמה נשאו נשים נכריות, בוודאי נתגיירו רק כיון שנתגיירו לשם אישות, נחשבו נכריות, אבל בדיעבד חל הגרות, הכי נמי רות, וכיון שלא היתה גרות גמורה (אלא רק דיעבד) לכן רק כשנעמי גיירה אותה כהלכה, אזי נתברר למפרע שהיתה אשת איש. ולכן עד שהתגיירה ע"י נעמי נחשב למחלון וכליון עבירה, ומביא הב"ח ראייה לזה מהזוהר. אבל עדיין לא תורצו בזה כל הקושיות שהקשה המשחת שמן שם בתחילה.

ועי"ש סימן יח אות א' שמביא ג' קושיות המהרש"א ביבמות עז. – וז"ל – ואיך שיהיה יש לדקדק בענין זה שדואג וסיעתו חשבו לאסור עמונית ומואבית ולא האמינו בקבלתם, והיאך חשבו שבוועז, שהוא אבצן ודיה שופט כל ישראל כמה שנים כמפורש בקרא ואיך נשא פסולי הקהל ברבים כמ"ש ויקח עשרה אנשים גו', ויותר מזה בספר רות שהגואל השיב לבועז פן אשחית את נחלתי גו', ופרש"י שם לתת פגם בורעו, שנאמר לא יבא עמוני ומואבי, וטעה בעמוני ולא עמונית עכ"ל. היאך מלאו לבו לדבר כן בפני בועז שהיה שופט בימיו והוא התירה בפניו כמ"ש ביום קנותך גו' אשת המת קנית להקים שם המת גו'. גם קשה שהיה חש על פגם זרעו ולמה לא היה חש על האיטור לאו דמואבית גופיה וכל ביאה וביאה אסורה לו. ועי"ש תירוץ המהרש"א.

וגם הגרי"ז על רות תירץ כל הקושיות עי"ש.

מתי התגירה רות האם ע"י נעמי או ע"י מחלוץ/יא.

בגמרא ב"ב צא. מבואר שמחלוץ וכליון נענשו כיון שיצאו מהארץ ושם ע"ב שיצאו בגלל רעב שאפילו סובין לא מצאו, ונענשו על שלא בקשו רחמים על דורם, עוד שם שנקראים יואש ושרף ונחלקו רב ושמואל מה שם האמיתי ומה כנוי ולמ"ד מחלוץ הוא כנוי, הטעם כיון שעשו גופם חולין ופרשב"ם כיון שיצאו לחו"ל, וכן פרש רבנו גרשם. וכליון כיון שנתחייבו כליה למקום.

מכאן למד המהרי"ט שלא היה בהם עוון נשים נכריות, עכ"פ על מחלוץ, כי רות הוכיח סופה על תחילה שנתגירה שלא לשם אישות.

גם הרמב"ם הלכות מלכים ה' ט' כתב אסור לצאת מהארץ לחו"ל אלא וכו' ומשום רעב מותר, אבל אינה מדת חסידות, שהרי מחלוץ וכליון יצאו מפני צרה ונתחייבו כלייה למקום, משמע שנתחייבו על מדת חסידות, ולא על עוון נשים נכריות.

וכן דעת האבן עזרא (רות א ב) שלא יתכן שייקחה מחלוץ בלא גיור, ולכן כתוב הנה שבה יבמתך, ובגויה לא שייך יבום.

אבל המהרש"א ב"ב צא: הנ"ל מקשה על הרשב"ם שא"כ גם אלימלך בכלל ולא משמע כך בגמרא, אלא מחלוץ שנעשו חולין כיון שלקחו נשים נכריות אחרי מות אביהם, ועברו (דברים ז' ג-ד) "אל לא תתחתן במ וכו' וחרה אף ה' בך והשמידך" כי רות לא נתגירה אלא ע"י נעמי כשהזרה עמה לא"י.

וכן היא דעת רש"י שם בגמרא.

וכן כתב שרש ישי לרבי שלמה אלקבץ (א ד) וישאו להן נשים מואביות וציין לרות רבה (ב' טו) תני בשם ר"מ לא גיירות ולא הטבילום.

ויפה ענף ציין שם למדרש לקח טוב "מואביות" מלמד שבדתם הניחום. וציין לתרגום רות א' ד' ועברו על גזרת ממירא דה' ונסיבו להון נשים נוכראין מן בנת מואב.

---

^א עוד ראה בזה בעל"ת (בעלו) א שיד קדושים תשפב מאמר אימתי נתגירה רות. שציין לעיין בשרש ישי בשם הרב רבי שמרייא האי קריטי. ובאגרת שמואל (רות א ד) ובמשיב נפש להב"ח שם ושמחת הרגל להחיד"א שם וחמת אנך לחיד"א (רות א טו) וניצוצי זוהר על זוהר חדש במילואים שם. ועיין על"ת א קטו אמור תשפב

אבל בזוהר נראה סתירה שבבלק קצ. כתוב כיון דאתא אלימלך נסכה לבריה, וכי תימא דגיירא אלימלך? לא וכו', אימתי אתגיירא? כד אזלת בנעמי.

ואילו בזוהר חדש צו:י^ב) כתוב כשנשאת למחלון נתגיירה, אלא שכל ימי בעלה באימת בעלה היה, וכשמת, רות נשארה בזה, וערפה חזרה לסורה/י^ב).

עוד שיטה יש להב"ח בספר משיב נפש (רות א ד') שכתב שמחלון היה צדיק, אבל לא יותר משמשון, כמבואר ברמב"ם איסורי ביאה יג יד-מז שמשון ושלמה גיירו את נשיהם, אלא שהנשים לא התכוונו לשם שמים, ולא גירום עפ"י בית דין, על כן חשבם הכתוב כאילו הם גויות. אבל באמת כמבואר ברמב"ם שם הלכה יז שגר שלא לשם שמים, כיון שגיירו אותו הוא גר יהודי לכל דבר. והכי נמי רות וערפה התגיירו לשם אישות, שלא עפ"י בי"ד, לכן תני משום ר"מ לא גירום ולא הטבילום, ולכן תרגם יונתן ועברו על מימרא דה' וכל זה מרומז במה שכתוב וישאו להם נשים מואביות, וכיון שעברו על דין תורה נענשו, אבל הגרות היא גרות, כמבואר ברמב"ם. (בהמשך דברי המשיב נפש משמע שהיא גרות אע"פ שנעשה שלא ע"י בי"ד). עוד מבאר שם שעיקר ההרון אף על מחלון וכליון, היה שנשאו נשים מואביות דייקא, שידוע שהן מכשפות וקוסמות ומכשילות את בני ישראל, כמו שהכשילו בשיטים, ואע"פ שרות כשרה היתה, מחלון לא ידע זאת, ואף על פי כן לקחה

---

^ב זהר חדש (מרגליות) דף עט. – שאל רבי פדת, לבריה של רבי יוסי איש סוכו. רות, כיון שנתגיירה, מפני מה לא קראוה בשם אחר. אמר ליה, כך שמעתי, דשם אחר היה לה, וכשנשאת למחלון, קראו שמה רות. ומשם עלתה בשם זה. דהא כשנשאת למחלון נתגיירה, ולא לאחר זמן: אמר לו, והכתיב אח"כ באשר תליני אלין ואלקיך אלקי וכו', הרבה התראות עשתה נעמי, דתנינן, וכלן קבלה עליה. ואם נתגיירה קודם, למה לה השתא כולי האי: אמר לו, ח"ו שנשאה מחלון, והיא גויה, אלא כשנשאה נתגיירה, ובחזקת אימת בעתה עמדה היא וערפה, בענין זה. כיון שמתו בעליהן, ערפה חזרה לסורחנה, ורות עמדה בטעמה. דכתיב, הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אלקיה ורות דבקה בה, כמו שהיתה בתחילה. כיון שמת בעלה, ברצונה דבקה בתורה: אמר לו, שמעת מה שמה בתחילה. אמר ליה, גילית שמה. כשנשאה מחלון, קרא לשמה רות. ערפה, הרפה שמה, וחזרה לסורחנה, ולשמה, ולעמה, ולאליה, דכתיב הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אליה. אל עמה, להקרא בשם הראשון. ואל אליה, לעבוד ע"ו:

^ג וצ"ע לכאורה הוא כפירוש המהרי"ט שבאמת התגיירו אלא שנעמי סברא שהיה לשם אישות ולא לשם שמים לכן לא סמכה על זה אבל בועז סבר שכיון שרות דבקה בנעמי הוכיח סופו על תחילתו שגם הגיור שגיירה מחלון היה לשם שמים.

ונענש. עוד מבאר שם טעם שמהירו לשאת נשים, כדי שלא לעבור על יחוד עם אמם, כי קודם שאנשי כנסת הגדולה כחלו עיניו של יצה"ר (כמבואר ביומא סט:): גם עם האם היה אסור להתייחד. ולא דלא תתחתן בם הוא רק בז' אומות. ע"כ קיצור דברי הב"ח. וצ"ע לא הכנתי כיון שבדיעבד היא גרות, מדוע נעמי גיירה שוב את רות/י'.

עפ"י ספר אמרי חן/י"ב – מחלון חי עם רות הגויה, ועל כך ועל יציאתו מהארץ נענש שמת. נעמי גיירה אותה ונישאה לבעוז. והיתה מותרת לו, (ולא כמו ביבום שגעה דיבום דוחה לא תעשה דאשת אח) ואע"פ שרות לא התקדשה למחלון, וגם בעוז אינו אחיו, אלא בן דוד נעשה ע"י בעוז תיקון של יבום (אע"פ שאינה מצוות יבום), דהיינו שנולד נפש מחלון מרות, דהיינו עובד (אעפ"כ המדרש זוטא ד' ד' קורא לרות יבמה).

רות האם היא אשת מחלון בלבד או גם אשת כליון

בשרש ישי לאלקבץ כתב בשם הרב יהודה בן שושן שמחלון לקח את רות וכליון יבם אותה.

וכן בספר חלק בני יהודה/י"ב שמחלון לקח את רות ומת וכליון יבם אותה ומת. הביאו החיד"א בספרו שמחת הרגל/י"ג, ומקשה כיון שמתו לרות שני בעלים מדוע בעוז לא חשש לקטלנית? ומתריך ששומר מצוה לא ידע דבר רע. כי כליון בודאי עשה מצות יבום דאורייתא, ממילא אפילו אם בעוז כיון שאינו אחיו של המת, אין זה מצווה גמורה, הוא לא

י' וצ"ע לפי הרמב"ם הנ"ל גם ערפה היא גרה בדיעבד. ומדוע נעמי דחתה אותן? ועוד שממנה לומדים לדחות את הגר תחילה.

י"ב אמרי חן על רות עמ' 328 ועמ' 384 עד 387

י"ג בחלק בני יהודה מהדו' וינציה תנוד דף מב: עיין שם שמת מחלון, ונשאה כליון, ומדייק מזה שפעם קראה אשת המת ופעם אשת מחלון, שכיון שכליון לא הוליד ממנה בן, לא בא עדיין מחלון בסוד הגלגול, לכן היא נשארה אשת מחלון, ומה שקרא לה אשת המת לרמוז ליבום של כליון.

ושם לא נזכר חשש קטלנית, אלא החיד"א מעורר קושיא זו בספרו שמחת הרגל ומתריך שכיון שגיירוה היה מצוות יבום, ושומר מצוה לא ידע דבר רע, כי המצווה מגינה בשעת מעשה. וכן תמר מזה הטעם לא חששה, ולבסוף יהודה הודה לה כשאמר צדקה ממני.

י"ד בספרו שמחת הרגל (דף לד: במהדו' ליוורנו תיו) בשם ספר חלק בני יהודה שרות נשאת למחלון וכשמת לקח אותה כליון.

שלישי אלא שני, כי כליון בוודאי לא מת בגלל רות, דשומר מצוה לא ידע דבר רע. וצ"ע אולי מת בגללה כביאה שניה שאינה מצוות יבום. ויש מתרצים שכיון שרות התגיירה, היא כקטן שנולד, ולא שייך קטלנית/י^ח. עיין בן יהוידע שבת קיג:י"א

ועיין שו"ת עמודי אור סימן פא. ושו"ת אבני הפיץ סימן סב. אמנם יש דיעה שרות וערפה התגירו לפני שנישאו/י^י למחלוך וכליון ולפ"ז צ"ע קטלנית.

ועיין שו"ת הת"ס/י^א שערפה אשת מחלוך ורות אשת כליון, ומבאר מה שכתוב בסוף המגילה (ד' י') אשת מחלוך קנית. על פי ספר שמחת הרגל בשם המדרש שכליון בעל רות מת ויבמה מחלוך ושוב מת גם הוא, נמצא היתה רות קטלנית.

---

^ח ראה עלי' א שיש בסוף המאמר בדין קטלנית, למאן דאמר שגר כקטן, עדיין שצ"ע כי בגמרא בדין חששא דקטלנית נחלקו האם מזל גורם או מעיין גורם, ואם המעיין גורם הרי זה טבע ולא מהני בזה כקטן שנולד. וצ"ע שם לעיין בדרך פקודך מצוות מילה חלק דיבור אות ל', ושו"ת מרקחת בשמים סימן מ, ושו"ת מהר"ם בריסק ח"א סימן קכד.

^ט וצ"ע עיין רות רבה ז' יד שלרות לא היה רחם כלל, והקב"ה ברא לה רחם, וא"כ לא המעיין גרם, אלא המזל. וא"כ שייך לומר שהיא כתינוק שנולד.

^י עיין שבת דף קיג: שבעו שאל מי הנערה הזו ומקשה הגמרא וכי דרכו של בועז לשאול בנערה אלא דבר חכמה ראה בה, ועיין בן יהוידע שם – ובודאי נעמי בעת שלמדה את רות הלכות לקט ושכחה, אמרה לה יש סומכין (בית הלל) על פסוק "לעני ולגר" (ויקרא יט י'), ויש סומכין (בית שמאי) על פסוק "לגר ליתום ולא למנה" (דברים כד יט), ואת תעשי כאשר תחפוצי, (דעדיין לא יצאת בת קול שהלכה כב"ה) ורות היתה חכמנית לא רצתה לעשות כסברת ב"ש, משום דסברה זו סמוכה על פסוק "לגר ליתום ולא למנה" והיא אינה רוצה להחזיק עצמה בסוג אלמנה, דאם כן יהיה לה דין קטלנית, ולכן בחרה למיזל בתר סברת בית הלל, כי סברה זו סמוכה על פסוק "לעני ולגר" שהיא החזיקה עצמה לעניה וגיורית דאזיל מנה דין קטלנית, דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וזהו דבר חכמה שמצא בה:

^כ כך ציין על"ת א שיד הנ"ל אבל הדעה הזו בעצמה הובא שם בגליון א שטו אותו לא ראיתי.

^{כא} שו"ת חתם סופר חלק אה"ע חלק א תשובה קל – והנה לכאורה רות שנתגיירה יותר מבת ג' שנים ויום אחד פסולה לכהונה, ובכיון אחו"ל אלמון שנשא אלמנה (הוה) ולא שנשא בעולה, לומר שבכתובתה נכתב אלמנה ולא חשו לכהונה. דימים רבים נתקשיתי בקרא משמע מחלוך וכליון נשאו ערפה ורות, נמצא ערפה אשת מחלוך ורות אשת כליון, ולבסוף כתיב (ד' י') אשת מחלוך קנית. ומצאתי בספר שמחת הרגל בשם המדרש בכליון בעל רות מת ויבמה מחלוך ושוב מת גם הוא ע"ש. נמצא היתה רות קטלנית. ואמרתי משו"ה הקדים בועז לגואל לקנות חלקת השדה לומר מצות גאולת קרובים כדאי להגן דשומר מצוה לא ידע דבר רע, אע"ג דמצות יבום לא תגן כאשר כבר מת יבמה הראשון, וגם כי איננו יבום גמור כ"א יבום נוהג בקרובים, מ"מ מצות גאולה שהוא מ"ע כמ"ש רמב"ן פרשת בהר (כ"ה ל"ג) היא תגן, ומי"מ לא אבה הגואל.

עד כאן ההקדמה

{ א } וַיְהִי בַיּוֹם שֶׁפָּט הַשּׁוֹפְטִים וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה לְגוֹר בְּשָׂדֵי מוֹאָב הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו:

פרש"י - ויהי בימי שפוט השופטים. לפני מלך מלך שאלו שהיו הדורות מתפרנסים על ידי שופטים ובימי אבצן היה שאמרו רבותינו אבצן זה בועז : **וילך איש.** עשיר גדול היה ופרנס הדור ויצא מארץ ישראל לחוצה לארץ מפני צרות העין שהיתה עינו צרה בעניי הבאים לדוחקו לכך נענש : (רש"י)

עפ"י ביאור עדרי הצאן סימן ג' - בגמ' ב"ב צא. אלימלך מחלון וכליון גדולי הדור ופרנסיו היו ונענשו על שיצאו מא"י וי"א שיצאו מאונס הרעב ונענשו על שלא בקשו רחמים על דורם. אבל במדרש רות רבה א' ד' מבואר שנענשו כיון שלא רצו לפרנס בשעת הרעב שחששו על ממונם שיכלה

בתנחומא שמיני ט"ו/כ"ב מובא שאלימלך היה שופט בשופטים ואיש זרוע ולא הוכיח את החוטאים לשוב, ולא עסק בצרכי צבור כראוי לו ועל כן נענש שמת.

עיין בעל הטורים שמות ב' א' כשם שוילך של עמרם היה לגאולה, כך וילך של אלימלך לגאול ניצוץ משיח בן דוד. ועיין הב"ח בספרו משיב נפש דף ז. כשם שעמרם חזר לקרב מה שהרחיק פרעה, כך אלימלך יצא לקרב מה שהרחיקו ישראל את בנות עמון ומואב. ונענש שיצא מהארץ ויכול היה לשבת בגבול מואב. עוד כתב שם דף ו': שקרוב לומר שאלימלך ראה ברוח הקדש שממשפחתו תצא המלכות (כמבואר ברות רבה ב' ה' שהיה אומר אלי תבא המלכות) לכן כשראה קלקול הדור ע"י השופטים נשא רגליו למואב אולי יוציא משם פרידה טובה אשר חפץ ה' בה.

{ ב } וַיֵּשׁ הָאִישׁ אֶלְיִמְלָךְ וַיֵּשׁ אִשְׁתּוֹ נַעְמִי וַיֵּשׁ שְׁנֵי בָנָיו מִחֲלוֹן וְכַלְיוֹן אֶפְרָתִים מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ שָׂדֵי מוֹאָב וַיְהִיו שָׂם:

^{כב} מדרש תנחומא שמיני פ"ט - ולפי שהיו השופטים רשעים ואין דנין דין אמת לאמתו היה רעב בארץ ולמה הדבר דומה למדינה שהיתה חייבת מס למלך שלח גבאים לגבותה עמדו בני המדינה הכו את הגבאים ותלאום הדין שהיו הם חייבין שמינו בהם דיינים אחרים או המלך עשו הם בגבאין כך היו עושין באותו זמן שאלימלך שופט היה בשופטים והוא איש זרוע ואנשים רבים תחת ידו והיה רואה הצרה והרעב ולא היה מזהיר לחטאים לשוב מרשעם ושב ללכת בנפשו מבית לחם לגור בשדה מואב להחיות נפשו ברעב ונפש אשתו ברעב ונפש בניו ולא היה יודע כי התורה תחיה נפש בעליה ולא הבלי עולם והוא שהיה חשוב שנאמר (שם) וילך איש מבית לחם יהודה ואין אומרים איש אלא לאדם חשוב שנאמר (במדבר יב) והאיש משה ענו מאד שאלימלך היה איש חשוב שמחשבים אותו במקומו והלך להציל את נפשו ונפש ביתו ולא טרח עצמו בעסקי הצבור כמו שהוא אדם חשוב ויאמינו לדברו להשיבם מרעתם ולהזהירם שישבו בתשובה ולפיכך אירע לו כמו שאמר הכתוב וימת אלימלך איש נעמי (רות א) וכן מתו בניו שנאמר (שם) וימותו שני בניו מחלון וכליון ותשאר האשה משני ילדיה ומאשה שכן היו דנין את הדיינין כמו בסדום.

פרש"י - אפרתים. חשובים וכן (שמואל א א) בן תוחו בן צוף אפרתי אבגי"נוס, ראה חשיבותו שהרי השיא עגלון מלך מואב את בתו למחלון דאמר מר רות בתו של עגלון היתה, ד"א אפרתים בית לחם קרויה אפרת : (רש"י)

{ ג } וַיָּמַת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נְעָמִי וַתִּשְׂאָר הִיא וַשָּׁנִי בְנֵיהָ :

פרש"י - איש נעמי. למה נאמר מכאן אמרו אין איש מת אלא לאשתו (ואמר איש נעמי כלומר לפי שהוא היה איש נעמי ושולט עליה והיא טפלה לו לכן פגעה בו מדת הדין ולא בה) : (רש"י)

{ ד } וַיִּשְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים מֵאֲבִיּוֹת שֵׁם הָאֶחָת עֲרָפָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית רֹת וַיֵּשְׁבוּ שָׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים :

נשים מואביות – עיין רש"י לקמן (א יב) כתב שלא היו למחלון וכליון קדושין בהן שנכריות היו ולא נתגיירו ועכשיו הן באות להתגייר.

וכן מפורש במדרש **רות רבה** (ב ט) וישאו להם נשים מואביות (רות א ד) תני בשם ר' מאיר לא גיירום ולא הטבילו אותם. וכן מפורש במדרש לקח טוב (רות פרק א פסוק ד) - מאביות. מלמד שבדתם הניחום לא גיירום ולא הטבילום אלו היה אביהם קיים לא היה מניחן לישא אותן אלא לאחר שמת אביהם השיאום :

וכן כתב **התרגום יונתן** שם - ועברו על גזירת מימרא דיי ונסיבו להון נשין נוכראין מן בנת מואב.

וכן מבואר **בזוהר** בלק קצ. שרות לא התגיירה עד ששבה לארץ עם נעמי. אבל **בזוהר חדש** צו : מבואר שכשנשאת למחלון התגיירה.

עיין **אבן עזרא** (לעיל פסוק ב) שבודאי נתגיירו ומדייק מלשון "הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אלוהיה" משמע שעתה חזרה אליו אחרי שכבר עזבה אותו כשהתגיירה. (עפ"י מאמר בעל"ת א שיד קדושים תשפב) וצ"ע שם לאגרת שמואל על רות שם, ולמשיב נפש להב"ח על רות שם, ושמחת הרגל להחיד"א על רות שם, וניצוצי זוהר חדש מילואים שם.

ועיין **שרש ישי** על רות כאן (לרבי שלמה אלקבץ) שדחה דברי הראב"ע הנ"ל - אין בדבריו ממש כי כבר קדם [רות א, י] "כי אתך נשוב לעמד" והראו כונתן לבא עמה ואמרה נעמי אל רות הנה שבה יבמתך מהדרך אל עמה ואל אלהיה כי אם הייתן באות עמי הייתן מוכרחות להתגייר שמה ועתה ששבה יבמתך אל עמה ואל אלהיה שובי אחרי יבמתך, ומה מאד יש להפלא שיעלה על הדעת שתפצור נעמי בהן שתושבנה לסורן הראשון.

והנה הרב רבי שמרייא האיקרית הרגיש בזה. וחשב להשיב באומרו שלא נתגיירו כהוגן או בב"ד של שלשה כי אלימלך כבר מת ונשארו שנים, ודברים כאלה אשר תקוץ נפש כל מעיין בהם. כי מי ישמע אליו לדבר הזה במה שכתב כי אלימלך כבר מת ונשארו שנים, ואם היו שלשה מי שרו, והלא בעינן כשרין לדון דמשפט קרינן ביה, וזה קושי עצום לדברי ראב"ע שאמר שגיירום ואין

שמה כי אם [הם] לבדם כמו שנראה מדברי וילך איש הוא ואשתו ושני בניו, כי לשונות הללו איש הוא לשון מיעוט הוא, והם אינן כשרים לדון. ומדברי המדרש שאני עתיד לכתוב בפסוק [א, ח] כאשר עשיתם עם המתים שנטפלו בתכריכיהם, משמע שלא היו שם עוד אחרים להטפל בהם.

והה"ר יוסף גאקון ז"ל דקדק תיבת להם, אשר היא באמת מיותרת, ואמר כי בא להורות שלא נשאום לקיום המין כי אם להנאת עצמם, ויפה דקדק. אך אחרי כן רצה לפשר בין רש"י והראב"ע שנשאום באיסור ואח"כ גיירום, והעד כי רות בתורת יבמה נשאה בעז. וכבודו במקומו מונח כי עד מוכחש הוא, ואין כאן יבום כי בעז ומחלון לא היו אחים אבל היו שני בשני כנודע, וענין בעז אני אפרש במקומו [ד, י] דבר נאה ומתקבל בסייעתא דשמיא.

ובנמוקי החסיד הה"ר יוסף יעבץ זלה"ה. וישאו ולא ויקחו. כי הלקיחה מורה על שתהיה משועבדת, אמנם כאן נשאום כי היו חשובות מאד להם, לא בעצת אמם, אלא לתענוגם. מואביות כי לנשיאותם לא הכריחום להתגייר. ע"כ. ולהם ז"ל דברים רבים בשמות הללו, אמנם מי מהם גדול מחלון או כליון וכן לערפה ורות ומה היה שם [שמות] רות וערפה בגיותן טרם ינשאו להם, ועם שלא גיירום ולא הטבילום שנו את שמותן, וכל זה יתבאר בפסוק [ד, ט] עדים אתם היום בס"ד. וישבו שם כעשר שנים. להורות כי היה להם זמן ולא שבו אל ה', ולכן עברו ונענשו. עכ"ל שרש ישי.

שמעתי מר"נ בזנסון – בשם צדיק אחד שזבה נחלקו דוד ושאוול, לפי החתם סופר בראשית מט יח, שגלית נולד מערפה ושמשון, כשהיה טוחן בבית האסורים, נמצא שמחלוקת הנ"ל אם ערפה התגייירה או לא, היא גם מחלוקת אם גלית היה יהודי או גוי. ולכן כשבקש דוד להלחם בגלית, שאול נתן בידו חרב, ודוד סירב ולקח חמש אבנים, והטעם כי גלית היה מחרף מערכות אלקים, ואם הוא גוי דינו בסיף, ואם הוא יהודי דינו בסקילה. (תחילת דבריו צ"ע כי אם ערפה גיורת אז גם אם אביו גוי גלית יהודי)

וישאו להם נשים מואביות – עיין לעיל בשם רות רבה שלא גיירום ולא הטבילום והוסיף שם המדרש (וראה מתנות כהונה שם) שעדין לא נתחדשה ההלכה מואבי ולא מואבית. ועין חומת אנך לחיד"א שמביא קושית מה"ר יעקב אלפנדרי בבא על אשת איש בחזקת שבעלה חי והתברר שכבר היה מת, האם מותר לישא את האשה. והחיד"א סבר שאמנם בעי כפרה אבל כיון שלמעשה היתה אלמנה מותר הבעל לקחתה, והכי נמי כיון שבאמת הלכה מתירה לישא מואבית שהתגייירה, אע"פ שמחלון סבר שאסור ואעפ"כ נשא את רות נשאה בהיתר. ולפ"ז מבאר מה שכתוב שנשאו להם נשים מואביות פירוש שעל כן היה צד לומר שרק צריכים כפרה כיון שלא ידעו שמואבית מותרת, קמ"ל רבי מאיר שלא גיירום כלל והן מואביות ממש.

{ ה } וַיָּמָוּתוּ גַם שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן וַתִּשָּׂאֵר הָאִשָּׁה מִשְׁנֵי יְלָדֶיהָ וּמֵאִישָׁהּ :

פרש"י - גם שניהם. מהו גם בתחלה לקו בממונם ומתו גמליהם ומקניהם אח"כ מתו גם הם : (רש"י)

רות רבה ב י' – מביא כמה דוגמאות לכך שאין הקב"ה נפרע מהנפשות אלא אחרי שנפרע מהרכוש.

טעם שמתו כיון שלקחו נשים גויות בלא גיור (אמרי חן עמ' 328 384)
עיין לקמן פ"ב א' בפרש"י וב"ב צא. אע"פ שהיו מיוחסים לנחשון בן אבינדב לא מועילה זכות אבות למי שיוצא מהארץ.

{ו} וְתִקַּם הָיָא וְכַלְתִּיהָ וְתִשָּׁב מִשְׂדֵי מוֹאָב כִּי שָׁמְעָה בְּשִׂדָה מוֹאָב כִּי פָקַד ה' אֶת עַמּוֹ לְתַת לָהֶם לֶחֶם:
רות רבה ב יא – שמעה מהרוכלים

{ז} וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה שָׁמָּה וּשְׂתֵי כַלְתֵּיהָ עִמָּה וַתֵּלַכְנָה בַּדְרֶךְ לָשׁוּב אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה:

פרש"י - ותצא מן המקום. למה נאמר הרי כבר נאמר ותשב משדה מואב ומהיכן תשוב אם לא תצא מן המקום שהיתה שם אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום ניכרת ועושה רושם פנה זיוה פנה הדרה פנה שבתה של עיר וכן (בראשית כה) ויצא יעקב מבאר שבע : (רש"י)

רות רבה ב יב – וְהָלָא כְּמָה גְּמָלִים יָצְאוּ, כְּמָה חַמְרִים יָצְאוּ? וכן מצינו "ויצא יעקב" וְהָלָא כְּמָה גְּמָלִים יָצְאוּ, כְּמָה חַמְרִים יָצְאוּ? וצ"ע מדוע נקט דווקא רוכבי גמל ורוכבי חמור ועיין משנה סוף קדושין חמרין רובן רשעין גמלין רובן כשרים. וצ"ע בשלמא נעמי אולי לא היו בעיר שיצאה ממנה אלא גויים רשעים לכן לא יצאו טובים מגמלין, אבל כשיצא יעקב הרי היו שם הוריו שהם וודאי טובים מרוכבי גמלים. ובשלמא יצחק נחשב כמת אבל רבקה מאי. עוד שם במדרש ותלכנה בדרך - עברו על שורת הדין והלכו ביום טוב. ד"א הוצרה להם הדרך שהלכו יחף ועסקו בהלכות גרים.

{ח} וַתֹּאמֶר נַעְמִי לְשְׂתֵי כַלְתֵּיהָ לִכְנֹה שְׁבָנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּה (יעשה) יַעֲשׂ ה' עִמָּכֶם חֶסֶד כְּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִם הַמֵּתִים וְעִמָּדִי:

רות רבה ב יג – אשה לבית אמה מכאן שאין אב לגוי. ועיין לקמן בשם מהרי"ט שבאמת התגירו אבל נעמי סברא שהיה גיור לשם אישות, לכן חשבה אותן לגויות.

רות רבה ב יד – יעש – אמר ר' חנינא ב"א יעשה כתיב. כאשר עשיתם עם המתים – שנטפלתם בתכריכיהון ועמדי שויתרו כתובותיהן. א"ר זעירא במגילה זו אין טומאה וטהרה איסור והתר אלא שכר טוב לגומלי חסדים

ועיי"ש רד"ל שמונה הרבה הלכות שנתחדשו במגילה כגון הלכות גרים וקניין חליפין ויבום בשאר קרובים ועוד

יעש יעשה – עיין מתנות כהונה יעש לערפה יעשה לרות ברכה שלימה

ויתרו כתובותיהם - צ"ע האם זה רק למ"ד שנתגיירו ונשאו (מהרז"ו)
ועיין מתנות כהונה מקשה על איזה קרקע מדובר ומתרץ שמא היתה נעמי ערב
לכתובתן וכן כתב העץ יוסף.

**{ ט } יתן ה' לְכֶם וּמִצָּאן מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה וְתִשָּׁק לָהֶן
וְתִשָּׂאנָה קוֹלָן וְתִבְכֶינָה :**

{ י } וְתֹאמְרֵנָה לָהּ כִּי אֶתְּךָ נָשׁוּב לְעַמֶּךָ :

**{ יא } וְתֹאמְרֵנָה נְעָמִי שְׁבִינָה בְּנֵתִי לָמָּה תִּלְכְּנָה עִמִּי הָעוֹד לִי
בְּנִים בְּמַעֲי וְהָיוּ לָכֶם לְאֻנְשִׁים :**

**{ יב } שְׁבִינָה בְּנֵתִי לָכֵן כִּי זָקַנְתִּי מִהָיִוֹת לְאִישׁ כִּי אָמַרְתִּי יֵשׁ
לִי תִקְוָה גַם הֵייתִי הַלְיִלָה לְאִישׁ וְגַם יִלְדַתִּי בְּנִים :**

פרש"י - כי זקנתי מהיות לאיש. שאנשא לו ואוליד בנים ותנשאו להם שאינם
אסורים לכם ואינכם אסורים להם משום אשת אחיו שלא היה בעולמו שאינה
זקוקה ליבם לפי שלא היו למחלוך וכליון קדושין בהן שנכריות היו ולא נתגיירו
ועכשיו הן באות להתגייר כמו שנאמר כי אתך נשוב לעמך מעתה נהיה לעם
אחד : **כי אמרתי יש לו תקוה.** כי אפילו אמר לי לבי יש לי תקוה לינשא עוד
וללדת בנים : **וגם הייתי הלילה לאיש.** ויותר מכך אפילו הריתי הלילה זכרים :
וגם ילדתי בנים. או אפילו כבר ילדתי בנים : (רש"י)

צ"ע פרש"י - ברישא אמרה להם יעשה ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם
המתים.

ועיין רות רבה ב יד שאין במגילה זו אלא לימוד שכר לגומלי חסדים. וא"כ
מדוע סברא שהם רוצות להמתין לבן שיולד ממנה, הרי אע"פ שמותר להם,
אבל לא יהיה בו תיקון למתים, כיון שלא היה בעולמם, (ברות רבה ב טו אמרו
שזה מה שאמרה להן נעמי דלא שייך יבום שכיון שהנולד ממנה לא היה
בעולמם). אבל מה שהוא אח מאם ולא אח מאב, נראה כיון ששייך תיקון ע"י
קרובים כ"ש ע"י אח מאם.

**{ יג } הֲלֵהֶן תִּשְׁבְּרֵנָה עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ הֲלֵהֶן תַּעֲגְנָה לְבִלְתִּי
הָיִוֹת לְאִישׁ אֶל בְּנֵתִי כִּי מֵרַ לִי מֵאֵד מִפֶּס כִּי יֵצְאָה בִּי יַד ה' :**

פרש"י - הלהן תשברנה. בתמיה שמא להם תצפנה עד אשר יגדלו לשון
(תהלים קמו) שברו על ה' אלהיו : **תעגנה.** לשון אסור כלא כמו עג עוגה ועמד
בתוכה ויש פותרין לשון עיגון ולא יתכן שאם כן היה לו לינקד הנו"ן דגש או
לכתוב שני נוני"ן : **כי יצאה בי יד ה'.** אמר רבי לוי כל מקום שנאמר יד ה' מכת
דבר היא ובנין אב לכולם (שמות ט) הנה יד ה' הויה : (רש"י)
וכמבואר ברות רבה ב יט - יד ה' - הוא דבר

{ יד } וְתִשָּׁנָה קוֹלֶן וְתִבְכֶּינָה עוֹד וְתִשָּׂק עֶרְפָּה לַחֲמוֹתָה וְרוֹת דְּבָקָה בָּהּ :

רות רבה ב' כ' – ותשנה חסר א תשש כחן מהליכה. ותשק ערפה – ארבעים פסיעות הלכה ערפה עם נעמי וקבלה שכרה שגלית שעמד ארבעים יום קודם שהרגו דוד. וי"א ארבעה מילין הלכה עמה וקבלה שכרה ד' בניס גבורים. מאה איש וי"א גם כלב באו עליה כשעזבה את נעמי.

רות רבה ב' כ' ותשק ערפה נשיקה של תפלות

בגמ' סוטה מב: מסופר שערפה כשעזבה את נעמי ומיד קפצו עליה מאה בעלים בלילה אחד (כנראה לינק מהרשימו של יהדות שנשאר בה) וגלית נולד מאחד מהם, לכן נקרא איש הבינים, שיצא מבין מאה. (לשון הגמ' מאה פפאי ואחד נאנאי. נאנאי בפרסית אבא.

ובתוסי' שם בשם ירושלמי שהתעברה מכל המאה. ודעת הערוך נאנאי פי' כלב, (עיין רות רבה פ' כ') וזה שאמר גלית לדוד "הכלב אנכי", ופי' הבן יהוידע אמנם אבי כלב, אבל אני לא.

(צ"ע כי אשה לא יכולה להתעבר מכלב) לפ"ז איש הבינים פי' מבונה היטב בלא מום, בן של מאה אבות) בסוטה שם מבואר שלערפה היו ד' בניס גבורים, אבל לפי החת"ס גלית גבור במיוחד כי נולד אח"כ משמשון כשהיא באה לבית האסורים (בערך בשנת ב' אלפים ותתלא שנת פטירת שמשון) ודוד נולד בשנת ב' אלפים תתנד.

(נמצא שמשון היה מאה ואחד, ואיתא בגמ' אינו דומה החוזר מאה פעמים לחוזר מאה ואחת, על זה נאמר עבדו ולא עבדו)

בגמ' ב"ב צא. אבצן זה בועז. וצ"ע מסדר הדורות הקצר שאבצן שפט את ישראל מתשפו עד תשצג. וא"כ נעמי שבאה לישראל בתשצב בערך וגלית לדעה שהיה בן מאה אבות נולד בתשצג וא"כ עובד נולד בתשצד ולחת"ס גלית נולד בתתלב. ארבעים שנה אחרי גלית של הגמרא.

עיין חתם סופר על בראשית מט יח, כותב כשברך יעקב את דן ראה ברוה"ק את שמשון ואת משיח בן דוד וראה שע"י שהיה שמשון טוחן בבית האסורים נולד גלית מערפה שגם היא באה לשם וכו'.

נמצא גלית היה בן ערפה, ודוד היה נין של רות אחותה. דהיינו עובד ישי ודוד. ערפה ורות נכדות של עגלון בן בלק מלך מואב.

כשיעקב אבינו ברך את דן ראה ברה"ק את שמשון ואמר לישועתך קויתיה ה', כי ראה שממנו תיהיה הכנה למשיח. ע"י שיוליד את גלית מערפה בבית האסורים. וע"י שדוד יהרוג אותו יעלה למלוכה. וע"י תיכון מלכות בית דוד שממנו יצא משיח. כך כתב החתם סופר שם.

ולפ"ז אם כליון גייר את ערפה לפני שלקח אותה, אז גלית יהודי ואם לא גייר הוא גוי.

{ טו } וְתֹאמַר הִנֵּה שָׁבָה יְבַמְתֶּךָ אֶל עַמָּה וְאֶל אֱלֹהֶיהָ שׁוֹבִי אַחֲרַי יְבַמְתֶּךָ :

פרש"י - הנה שבה יבמתך. זה טעמו למעלה תחת השי"ן לפי שהוא לשון עבר (אסתר ב) ובבקר היא שבה טעמו למטה בבי"ת לפי שהוא לשון הווה וכן כל כיוצא בהם :

{ טז } **וְתֹאמַר רוּת אֶל תַּפְגְּעֵי בִי לְעֶזְבֶּךָ לְשׁוֹב מֵאַחֲרֶיךָ כִּי אֶל אִשׁוֹר תִּלְכִי אֵלַיךָ וּבְאִשׁוֹר תִּלְיִנִי אֵלָיון עִמָּךְ עָמִי וְאֱלֹהֶיךָ אֱלֹהֵי:**

פרש"י - אל תפגע בי. אל תפצרי בי : **כי אל אשר תלכי אלך.** מכאן אמרו רבותינו ז"ל גר שבה להתגייר מודיעים לו מקצת עונשים שאם בא לחזור בו יחזור שמתוך דברים של רות אתה למד שאמרה לה נעמי אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת א"ל באשר תלכי אלך, אסור לנו להתייחד נקבה עם זכר שאינה אישה אמרה לה באשר תליני אלין, עמנו מובדלים משאר עמים בשש מאות ושלוש עשרה מצות עמך עמי, אסור לנו ע"א אלהיך אלהי, ארבע מיתות נמסרו לבית דין באשר תמותי אמות, שני קברים נמסרו לבית דין אחד לנסקלין ונשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין אמרה לה ושם אקבר :

עיין רות רבה ב' כב באשר תליני אלין היא תשובה על אין דרכינו לדור בבית ללא מזוזה. ולא כפרש"י שהיא תשובה על איסור יחוד. וצ"ע אולי כיון שהיה קשה לרש"י כיצד יתכן שלא ידעה על מזוזה הרי חיה עשר שנים בבית של יהודים.

{ יז } **בְּאִשׁוֹר תָּמוּתֵי אֲמוֹת וְשֵׁם אֶקְבֹּר כֹּה יַעֲשֶׂה ה' לִי וְכֹה יוֹסִיף כִּי הַמּוֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֶיךָ:**

פרש"י - כה יעשה ה' לי. כאשר התחיל להרע שיצאה בי ידו להמית אישי ולירד מנכסי : **וכה יוסיף.** אם יפריד ביני וביניך כי אם המות :

{ יח } **וְתֹרָא כִּי מִתְאַמְצֶת הִיא לְלַכֵּת אֶתְּךָ וְתַחֲדַל לְדַבֵּר אֲלֶיהָ:**

פרש"י - ותחדל לדבר אליה. מכאן אמרו אין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו :

{ יט } **וְתִלְכְּנָה שְׁתֵּיהֶם עַד בְּאֵנָה בֵּית לָחֶם וַיְהִי כְּבֹאֲנָה בֵּית לָחֶם וְתֵהֶם כָּל הָעִיר עָלֶיהֶן וְתֹאמְרֶנָּה הַזֹּאת נַעֲמִי:**

פרש"י - ותלכנה שתיהם. אמר רבי אבהו בא וראה כמה חביבים הגרים לפני הקב"ה כיון שנתנה דעתה להתגייר הושה אותה הכתוב לנעמי : **ותהם כל העיר.** נעשית הומיה כל העיר כולם נתקבצו לקבור אשתו של בועז שמתה בו

ביום : הזאת נעמי. ה"א נקודה חטף מפני שהיא בתמיה הזאת נעמי שרגילה לצאת בצבים ובפרדים חזיתם מה עלתה לה על אשר יצאתה לחוצה לארץ : עיין רות רבה ב יב -ותלכנה – מכאן שהן הלכו יחפות, ועסקו בהלכות גרים

{ כ } ותאמר אליהן אל תקראנה לי נעמי קראן לי מרא פי המר שדי לי מאד :

{ כא } אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה' למה תקראנה לי נעמי וה' ענה בי ושדי הרע לי :

פרש"י - מלאה הלכתי. בעושר ובנים, ד"א שהיתה מעוברת : ענה בי. העיד עלי שהרשעתי לפניו, ד"א ענה בי מדת הדין כמו וענה גאון ישראל :

{ כב } ותשב נעמי ורות המואבית כלתה עמה השבה משדי מואב והמה באו בית לחם בתחלת קציר שעורים :

פרש"י - בתחלת קציר שעורים. בקצירת העומר הכתוב מדבר :

ראיתי מדייקים שמכאן שהלכו ביו"ט, ופירשו שזה מרוב חיבת הארץ, וכן מה שהלכו יחפות, אע"פ שהיו מורגלות בעינוג.

{ א } וּלְנַעֲמִי (מִידַע) מוֹדַע לְאִישׁהּ אִישׁ גְּבוּר חֵיל מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ וּשְׁמוֹ בְּעֵז :

פרש"י - מודע. קרוב בן אחיו של אלימלך היה אמרו רבותינו ז"ל אלימלך ושלמון אבי בועז ופלוני אלמוני הגואל ואבי נעמי כולם בני נחשון בן עמינדב היו ולא הועילו להם זכות אבותם בצאתם מהארץ לחוצה לארץ :

ב"ב צא. אמר רב חנן בר רבא אמר רב אלימלך ושלמון ופלוני אלמוני ואבי נעמי כולן בני נחשון בן עמינדב הן מאי קמ"ל שאפי' מי שיש לו זכות אבות אינה עומדת לו בשעה שיוצא מארץ לחוצה לארץ.

שוטנשטיין שם הערה 32. שכן זכות אבות קשורה לזכות הארץ, כמו שנאמר (ויקרא כו, מב): "וְזָכַרְתִּי אֶת פְּרִי־תִי יַעֲקֹב וְאֶת אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶת אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר, וְהָאֲדָרְךָ אֶזְכֹּר", ודרשו חכמים (ויקרא דבה לו, ה): "ולמה הוא מזכיר זכות אבות ומזכיר זכות הארץ עמהם? משל למלך שהיה לו שלשה בנים ושפחה אחת משלו מגדלתו, כל זמן שהיה המלך שואל שלום בניו היה אומר: 'שאלו לי בשלום המגדלת'. כך כל זמן שהקדוש ברוך הוא מזכיר אבות מזכיר הארץ עמהם". הלכך, מכיון שחטאו אלימלך ובניו בענין ישוב אדץ ישראל לא תעמוד להם זכות האבות (חדושי אגדות מהר"ל, גליוני השי"ס).

לפרש"י כאן כיון שלא היה אח למחלון לכן היה צריך אחד מהדודים שלו ליבם דהיינו שלמון או פלוני אלמוני או אבי נעמי. ושלמון אבי בועז כנראה נפטר, לכן ביקש בועז מפלוני ומטוב, (וצ"ע אולי טוב הוא אבי נעמי או פלוני אלמוני) וכיון שלא הסכימו ליבם, אזי המצווה עברה לבני דודים ובהם הוא היה הראשון.

{ ב } וּתְאֹמַר רוּת הַמוֹאֲבִיָּה אֶל נַעֲמִי אֵלֶיךָ נָא הַשְׂדָּה וְאֶלְקָטָהּ בְּשִׁבְלִים אַחַר אֲשֶׁר אֶמְצָא חֵן בְּעֵינָיו וּתְאֹמַר לָהּ לְכִי בְּתִי :

פרש"י - אלכה נא השדה. לאחד משדות אנשי העיר אחרי אחד מהם אשר אמצא חן בעיניו שלא יגער בי : ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא חן בעיניו. אחר מי אשר אמצא חן בעיניו :

{ ג } וּתְלַךְ וּתְבוֹא וּתְלַקֵּט בַּשְׂדָּה אַחֲרֵי הַקְּצָרִים וַיִּקַּר מְקָרָהּ חֶלְקֵת הַשְׂדָּה לְבַעַז אֲשֶׁר מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ :

פרש"י - ותבא ותלקט בשדה. מצינו במדרש רות עד לא אזלת אתה שהוא אומר ותבא ואחר ותלקט אלא שהיתה מסמנת הדרכים קודם שנכנסה לשדה והלכה ובאה וחזרה לעיר כדי לעשות סימנים וציונים שלא תטעה בשבילך ותדע לשוב : ויקר מקרה לבא בחלקת השדה אשר לבועז :

{ד} וְהָיָה בְעֵז בָּא מִבֵּית לָחֶם וַיֹּאמֶר לְקוֹצְרִים ה' עִמָּכֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְבָרְכֶךָ ה':

במדרש רבה רות ד' ה' "ועמד בועז ובית דינו והתקינו לשאול שלום בשם". ועייש רד"ל שכתב שזה שלא כדעת הגמ' ברכות נד. שם משמע שעזרא ובית דינו תקנו תקנה שאדם ישאל בשלום חברו בשם ה', כנגד המינים שרצו להשכיח שם ה' מפי הבריות. אמנם עיין שם בגמ' שהביאו ראייה מבוועז. ואולי אפ"ל שבועז שתיקן תקנה זו נהג בה וכן אנשיו, אבל רבים חששו מחשש שעייז יכשלו בהזכרת שם שמים לבטלה במקום אחר, ובימי עזרא רבו הכופרים ועל כן תיקן תקנה זו שוב. ועיין בקול אריה לרבי אריה ליב המוכיח מפולנאה על תהילים קכט וביתר ביאור בספר תשואות חן פרשת עקב לתלמידו רבי גדליה מליניץ שביאר בזה מה שקילל דוד המלך את שונאיו שיתגלגלו בעשב הגדל על הגגות שלא קוצרים אותו ועיי"כ אין מזכירים שם שם ה' ואין לו עליה, ומבואר שם שנהגו להזכיר ברכת ה' אצל הקוצרים דייקא, כדי שיהיה תיקון לנשמות המגולגלות בצומח. וראה בתורה רכז מה שכתב בזה רבנו. ומשמע שם שבזמן רבנו נהגו כשעוברים אצל הקוצרים לומר ה' יעזור, וגם הגוים נהגו כך לומר ברוסית בוג פומיש. עוד עיין ילקוט ביאורים ברכות נד. העתקתי דבריו בביאור חברותא על תורה רכז. בשאלה אם התקנה היתה להזכיר שם הויה או גם שם משמות שאינן נמחקים, ועייש שיש סוברים בדעת הרמב"ם שגם שלום הוא משמות שאינן נמחקים ושהמנהג שלנו לומר שלום הוא קיום תקנה זו.

{ה} וַיֹּאמֶר בְּעֵז לְנַעֲרֹ הַנֶּצֶב עַל הַקּוֹצְרִים לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת:

פרש"י - למי הנערה הזאת. וכי דרכו של בועז לשאול בנשים אלא דברי צניעות וחכמה ראה בה שתי שבלים לקטה שלשה אינה לקטה והיתה מלקטת עומדות מעומד ושוכבות מיושב כדי שלא תשחה :

קצת תימה שעל שאלתו בלבד תמהו, אבל על שהסתכל עליה ועייז ראה חכמתה לא שאלו.

{ו} וַיַּעַן הַנַּעֲרָה הַנֶּצֶב עַל הַקּוֹצְרִים וַיֹּאמֶר נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא הַשָּׁבָה עִם נַעֲמִי מִשְׁדֵּה מוֹאֵב:

פרש"י - השבה עם נעמי. הטעם למעלה תחת השייך לפי שהוא לשון עבר ואינה לשון פועלת :

{ז} וַתֹּאמֶר אֶלְקָטָה נָא וְאֶסְפְּתִי בְּעֵמְרִים אַחֲרֵי הַקּוֹצְרִים וַתְּבוֹא וַתַּעֲמוּד מֵאֵז הַבַּקָּר וְעַד עֵתָה זֶה שְׁבֵתָה הַבֵּית מְעֹט:

פרש"י - ותאמר. בלבה : אלקטה נא. לקט השבלים : ואספתי בעמרים. שכחה של עמרים :

{ ח } וַיֹּאמֶר בְּעֵז אֶל רוֹת הֲלוֹא שָׁמַעַתְּ בְּתִי אֶל תִּלְכִּי לְלֶקֶט בְּשָׂדֵה אַחֵר וְגַם לֹא תַעֲבוּרִי מִזֶּה וְכֹה תִדְבָּקִין עִם נַעֲרָתִי :

זהר חדש (מרגליות) דף פו. וגם לא תעבורי מזה. רב ייבא סבא אמר הכי. מלמד שהראה לה כרובים. ואית בספרא דאדם, דאע"ג דאתחרב בי מקדשא, דלא תזוזי מחד כרוב לעלמין. כגוונא דא, הה"ד, וגם לא תעבורי מזה, לא תזוזי מחד מנהון לעלמין :

{ ט } עֵינֶיךָ בְּשָׂדֵה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלַּכְתְּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צוּיִתִּי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִגְעֶךָ וְצִמַּת וְהִלַּכְתְּ אֶל הַפְּלִים וְשִׁתִּית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאֲבוּן הַנְּעָרִים :

וצמית והלכת אל הכלים. ואם תצמאי אל תכלמי מלכת ולשתות מכלי המים אשר ישאבון הנערים :

זהר חדש (מרגליות) דף פו. הלא צויתי את הנערים לבלתי נגעך, דהא כרובים לא משתככי לעלמין, בגין לינקא מינה. כד"א, למען תמוצו והתענגתם מזוזי כבודה. ובההוא זימנא דאיהי אזלת בתר עיינין, למחמי כל עובדין דעלמא, אינון כרובין לא קרבין בהדה, ולא מתערין לינקא מינה :
וצמית והלכת אל הכלים. וצמית, כד תיאובתך לינקא מרזא דעלמא עילאה, באתערו דאינון כרובין, ובגינהון איהי משתקיא משקו עילאה, הה"ד, ושיתית מאש"ר ישאבון הנערים, אינון כרובים. אל הכלים, אינון מקורין עילאין דאיקרון אנפי רברבי :

הֲלוֹא צוּיִתִּי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִגְעֶךָ - קצת תימה האם שאר הנערות לא הזהירם שלא יגעו בה?

זוהר ויקהל דף ריז - (שמות מ) וַיַּעַשׂ אֶת צִיץ נֹזֵר הַקֹּדֶשׁ. רבי יהודה פתח קרא ברות, (רות ב) עֵינֶיךָ בְּשָׂדֵה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְגו'. האי קרא אית לאסתפקלא ביה, אַמַּאי אֲצִטְרִיךְ הֵכָא לְמַכְתָּב. אַמַּר לִיה רַבִּי יִצְחָק, אִי הֵכִי פִמָּה קְרָאִין אֵינּוּן בְּאוּרִייתָא דְאַתְחִזִּיאֵי דְלֹא אֲצִטְרִיכוּ לְמַכְתָּב, וְחַמִּינּוּ דְכִלְהוּ רְזוּזֵי עֵלְאִין. אַמַּר רַבִּי יְהוּדָה, הַאי קְרָא מֵאוּן דְחַמִּי וְלֹא אֲסַתְפַּל בֵּיה, כְּמָה דְלֹא טַעִים תַּבְשִׁילָא דְמִי.

וַיַּעַשׂ אֶת צִיץ נֹזֵר הַקֹּדֶשׁ. רַבִּי יְהוּדָה פִּתְחַ הַפְּסוּק בְּרוּת (רות ב), עֵינֶיךָ בְּשָׂדֵה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְגו'. בְּפְסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהַתְּבוּנָה, לְמָה צִרִיךְ כָּאֵן לְכַתֵּב? אַמַּר לוֹ רַבִּי יִצְחָק, אִם כֵּן, כְּמָה פְּסוּקִים הֵם בְּתוֹרָה שְׁנִירָאָה שְׁלֹא הֲצִטְרְכוּ לְהַכְתֵּב, וְרָאִינוּ שְׁכַלְס סוּדוֹת עֵלְיוֹנִים. אַמַּר רַבִּי יְהוּדָה, בְּפְסוּק זֶה מִי שְׂרֹאָה וְלֹא מִתְּבוּנָה בּוּ, כְּמִי שְׁלֹא טַעֵם תַּבְשִׁיל הוּא דוֹמָה.

אַלָּא רְזָא הַכָּא, וַיְבַרְחֵם קוֹדֶשָׁא אֲתַמַּר, בְּגִין דְחַמַּא בְּעֵז דִּינִינָא דִּישְׂרָאֵל, עֵנּוּתְנוּתָא דִּהִיא צְדָקָת, דְלֹא מְסַלְקָא עֵינָא לְמַחְמִי מְאַתָּר אַחְרָא, אַלָּא לְקַמְהָ. וְחַמַּאת כָּל מַה דְחַמַּאת, בְּעֵינָא טְבָא, וְתוֹקְפָא דְמַצְחָא לֹא הוּא פִּה, שְׂבַח עֵינִיקָא.

אַלָּא סוּד כָּאֵן, וַיְבַרְחֵם הַקֹּדֶשׁ נֹאמַר. מִשּׁוּם שְׂרָאָה בְּעֵז, הִדְנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֶת עֵנּוּתְנוּתָה שֶׁל אוֹתָהּ צְדָקָת, שֶׁלֹּא מְרִימָה עֵינֶיהָ לְרָאוֹת בְּמִקּוּם אַחֵר אַלָּא לְפָנֶיהָ,

וְרֵאֲתָהּ כָּל מַה שֶׁרֵאֲתָהּ בְּעֵין טוֹבָה, וְעֵזוֹת הַמִּצַּח לֹא הֵיְתָה בָּהּ - שֶׁבַח אֶת עֵינֶיהָ.
בְּגִין דְּאֵיתָ עֵינֵינוּ דְּבִגְיִיחוֹן לֹא שֶׁלְטָא בְּרַכְתָּא בְּהֵוֵי אַתְר, וְאִיחֵו עֵינָא טְבָא חֲמָא בָּהּ, דְּכָל מַה דְּאִסְתַּכְּלַת
הָנָה בְּעֵינָא טְבָא. וְתוּ, דְּחֲמָא, דְּהָנָה אֶצְלַח בִּידְהָא, כָּל מַה דְּהוֹוֹת לְקִטְא, אֲתוּסְפָּ בְּחֻקְלָא. וּבַעַז אֲסִתְּכַל
דְּרוּחָא קְדִישָׁא שְׂרִינָא עֲלֵהּ, קְדִין פִּתַּח וְאָמַר, עֵינִידָּ בְּשִׂדְהָ אֲשֶׁר יִקְצְרוּ וְגו'. אִי תִימָא בְּגִין אֵינּוּן לְקִטְיוֹן כָּל
אֵינּוּן אַחֲרֵינוּ, הִיד אָמַר דְּתִתְּהָ אַבְתְּרִיחֵוּ, לֹא אֶצְטְרִיד לְמַכְתָּב אֲלָא וְלְקִטְטָת אַחֲרֵיהּ, מֵאִי וְהִלְכַת אַחֲרֵיהּ,
אֲלָא בְּגִין עֵינְהָ קְאָמַר. עֵינְהָ דְּהוּוּ דְּחָוּ גְרַמִּין (נִי'א בְּרַכְוָן סְגִיאִין, וְעַל דָּא וְכו'), בְּרַכְתָּא לְקִטְיוֹן סְגִיאִין וְעַל
דָּא וְהִלְכַת אַחֲרֵיהּ, בְּתַר עֵינִידָּ. כָּל שָׂאָר בְּנֵי עֲלְמָא לִית לְהוּ (דָּף רִיטִיחַ עִי'א) רְשֵׁוּ לְמִיחָד בְּתַר עֵינֵיו. וְאַנְתָּ
לְבִתְרָ עֵינִידָּ, דְּעֵינִידָּ גְרַמִּין בְּרַכְוָן סְגִיאִין.

מְשׁוּם שְׂנִישׁ עֵינִים שֶׁבְּשִׁבְלֵן אֵין שׁוֹלְטַת בְּרַכָּה בְּאוֹתוֹ מְקוּם, וְהוּא רָאָה בָּהּ עֵין
טוֹבָה, שְׁעַל כָּל מַה שֶׁהִסְתַּכְּלָה הִיָּה בְּעֵין טוֹבָה. וְעוֹד, שֶׁרֵאֲהָ שְׁהִיָּה מְצִלִּים בְּיַדָּהּ
כָּל מַה שֶׁהִיְתָה לּוֹקַחַת נוֹסָף בְּשִׂדְהָ. וּבַעַז הַתְּבוּנָן שְׂרוּחַ הַקְּדוֹשׁ שׁוֹרָה עֲלֵיהּ, וְאִזּוּ
פִּתַּח וְאָמַר, עֵינִידָּ בְּשִׂדְהָ אֲשֶׁר יִקְצְרוּ וְגו'. אִם תֵּאמַר, בְּשִׁבְלֵן אֲוֹתָם הַלּוֹקְטִים
כָּל אֲוֹתָם הָאַחֲרִים, אֵיךְ אָמַר שֶׁתִּלְדָּ אַחֲרֵיהֶם? לֹא הִיָּה צְרִידָּ לְכַתָּב אֲלָא וְלְקִטְטָת
אַחֲרֵיהּ. מַה זֶה וְהִלְכַת אַחֲרֵיהֶן? אֲלָא בְּשִׁבְלֵן עֵינְהָ הוּא אָמַר, עֵינְהָ שְׁהִיָּה
גוֹרְמוֹת (בְּרַכּוֹת רַבּוֹת, וְעַל כֵּן) בְּרַכּוֹת לְלוֹקְטִים רַבִּים, וְעַל כֵּן וְהִלְכַת אַחֲרֵיהֶן,
אַחַר עֵינִידָּ. כָּל שָׂאָר בְּנֵי הָעוֹלָם אֵין לְהֶם רְשׁוֹת לְלַכַּת אַחַר עֵינְהֶם, וְאַתָּ אַחַר
עֵינִידָּ, שְׁעֵינִידָּ גוֹרְמוֹת לְבְּרַכּוֹת רַבּוֹת.

דְּבַר אַחַר עֵינִידָּ בְּשִׂדְהָ אֲשֶׁר יִקְצְרוּ. בַּעַז חֲמָא בְּרוּחַ קוֹדֶשָׁא, דְּזַמְיִינוּ לְנִפְקָא מִינָּה מְלַכִּין עֲלָאִין שְׁלִיטִין
דְּאֵינּוּן עֵינֵינוּ דְּכֻלָּא. כְּמַה דְּהוֹוֹת תְּמַר, דְּכַתִּיב בָּהּ, (בְּרַאשִׁית לַח) וַתִּשָּׁב בַּפֶּתַח עֵינַיִם. אֲתִיבְשַׁבַּת בַּפֶּתַח
דְּנִפְקִין מִינָּה מְלַכִּין שְׁלִיטִין עֲלָאִין, דְּאִקְרוּן עֵינֵינוּ, כְּמַה דְּאֵת אָמַר (בַּמְדַּבֵּר טו) אִם מַעֲיִנִי הַעֲדָה. כְּמַה דְּכָל
שְׁיִיפִי גּוֹפֵא לֹא אֲזַלוּן אֲלָא בְּתַר עֵינֵינוּ, וְעֵינֵינוּ אֵינּוּן מְנַהֲגִין לְכָל גּוֹפֵא. אוּף חֵכִי מְלַכִּין וְסִנְהֶדְרִין, וְכָל אֵינּוּן
שְׁלִיטִין, כְּלָא אֲזַלוּן אַבְתְּרִיחֵוּ (סִי'א דְּאֲזַלוּן שְׁיִיפִין בְּתַר עֵינֵינוּ) וּבְגִין כֶּף אָמַר לָהּ עֵינִידָּ אֲלֵיו מְלַכִּין
וְשְׁלִיטִין, דְּזַמְיִינוּ לְמִיפְקִי מִינָּה.

דְּבַר אַחַר בְּשִׂדְהָ אֲשֶׁר יִקְצְרוּ - בַּעַז רָאָה בְּרוּחַ הַקְּדוֹשׁ שְׁעֵתִידִים לְצִאת מִמֶּנָּה
מְלַכִּים עֲלִיוֹנִים שְׁלִיטִים, שְׁהֶם הָעֵינִים שֶׁל הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁהִיְתָה תְּמַר, שְׁכַתּוֹב בָּהּ
(בְּרַאשִׁית לַח) וַתִּשָּׁב בַּפֶּתַח עֵינַיִם. הַתִּישְׁבָּה בַּפֶּתַח שְׁיוּצָא מִמֶּנּוּ מְלַכִּים שְׁלִיטִים
עֲלִיוֹנִים שְׁנִקְרָאִים עֵינִים, כְּמוֹ שְׁנִפְקָא (בַּמְדַּבֵּר טו) אִם מַעֲיִנִי הַעֲדָה. כְּמוֹ שְׁכָל
אֲבָרֵי הַגּוּף לֹא הוֹלְכִים אֲלָא אַחַר הָעֵינִים, וְהָעֵינִים מְנַהֲגוֹת אֶת כָּל הַגּוּף - אִף
כֶּף מְלַכִּים וְסִנְהֶדְרִין וְכָל אֲוֹתָם שְׁלִיטִים, הַכֹּל הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם (שְׁהוֹלְכִים
הָאִיבְרִים אַחַר הָעֵינִים), וּמְשׁוּם כֶּף אָמַר לָהּ עֵינִידָּ. אֲלוֹ הַמְּלַכִּים וְהַשְׁלִיטִים
שְׁעֵתִידִים לְצִאת מִמֶּנָּה.

**{ י } וַתִּפֹּל עַל פְּנֵיהָ וַתִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה וַתֹּאמֶר אֵלָיו מַדּוּעַ
מִצְאֵתִי חוֹן בְּעֵינֶיךָ לְהַפְרִינִי וְאַנְכִי נִכְרִיָּה :**

**{ יא } וַיַּעַן בַּעַז וַיֹּאמֶר לָהּ הֲגַד הֲגַד לִי כָּל אֲשֶׁר עָשִׂית אֶת
חֲמוֹתֶיךָ אַחֲרֵי מוֹת אִישֶׁיךָ וַתַּעֲזָבִי אֲבִיךָ וְאִמֶּךָ וְאַרְצְךָ מוֹלְדֹתֶיךָ
וַתִּלְכִּי אֶל עַם אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ תְּמוֹל שְׁלֹשׁוֹם :**

**{ יב } יִשְׁלַם ה' פְּעֻלָּתְךָ וַתְּהִי מִשְׁכַּרְתֶּךָ שְׁלֵמָה מֵעַם ה' אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּאת לְחַסּוֹת תַּחַת כַּנְּפֵיו :**

מִשְׁכַּרְתֶּךָ שְׁלֵמָה - רֵאִיתִי מִפְרָשִׁים (חֲמוֹת אֲנִי מְלַכִּים א ב כ) שְׂרַמְזוּ לָהּ כִּאֵן שְׁתֹּאֲרִיד
יָמִים עַד שִׁימִי שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ כְּמִי'ש (מְלַכִּים א ב כ) וְיִשְׁשׁ כְּפֵאָ לָאֵם הַמֶּלֶךְ וַתִּשָּׁב
לִימִינוּ: וּפְרָשִׁי אִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (בְּבֵא בְּתֵרָא צֹא): לָאֵמָה שֶׁל מְלַכּוֹת, הִיא

רות/י^ב: והיא כנראה בת מאה שבעים/י^א. ונתקיימה ברכת בועז ותהי משכורתך שלמ"ה/י^ב

אשר באת לחסות – שמייהרת ולא אחרת כמבואר ביבמות מח: תניא רבי חנניא בנו של רבן גמליאל אומר מפני מה גרים בזמן הזה מעונין ויסורין באין עליהן.... אחרים אומרים מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה אמר ר' אבהו ואיתימא ר' חנינא מאי קראה {רות ב-יב} ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות וגומר: פרש"י - אשר באת. שמייהרת ולא איחרת:

וראה **דרשות למהרי"ט** במדבר דרוש שני - קשה הרי ודאי איחרה כל זמן שהיתה נשואה למחלון ולא התגיירה, כמבואר ביבמות מז. שרק כשדבקה בנעמי התגיירה. **ותירץ המהרי"ט** שרות וערפה התגיירו, אלא שנעמי לא סמכה על גיור זה, שמא כדי להנשא לבניה התגיירו, אבל בועז כן סמך, שכיון שראה שמתאמצת לדבוק בנעמי, הוכיח ספו על תחילתו, שגם אז התגיירה לשם שמים, כמבואר כאן שאומר לה "אשר באת לחסות תחת כנפיו" דהיינו שלא איחרה את גרותה, כי באמת כבר התגיירה לשם שמים ע"י מחלון. וכמו שכתב הרמב"ם בפרק י"ב מהלכות מלכים, והרי ערפה הלכה לה, אלא שרות דבקה בה, לכך אמר לה בועז, ידעתי כי מתחילתך בואך דהיינו שידעה טיבן של ישראל "באת לחסות" לשם שמים ולא לשם דבר אחר:

כך כתב המהרי"ט אבל צ"ע דזה לא נמצא ברמב"ם. ועיין לעיל אי ד' המחלוקת בזה.

{ יג } ותאמר אמצא חן בעיניך אדני פי נחמתני וכי דברת על לב שפחתך ואנכי לא אהיה כאחת שפחתך:

פרש"י - לא אהיה כאחת שפחתך. איני חשובה כאחת מן השפחות שלך:

{ יד } ויאמר לה בעז לעת האכל גשי הלם ואכלת מן הלחם

---

^ב **אם המלך היא רות** – עיין שם שוטנשטיין הערה 35. בתחילת הפסוק נזכרת בת שבע בשמה (ראה הערה הקודמת). אילו היתה כוונת הפסוק לומר, שהכסא ששם שלמה היה עבור בת שבע אמו, היה צריך להיות כתוב **וישם לה פסא**, כמו שכתוב לפני כן **וישתחו לה**. במקום זאת נקט הפסוק בלשון **"לאם המלך"**. מדייקת הגמדה מכך, שאין הכוונה כאן לאמו בת שבע, אלא לאם אחרת, דהיינו, רות, אמה של מלכות בית דוד כולה (מהרש"א).

^ב **ב אלפים תשצ"ג** רות בת ארבעים, ועד ב' אלפים תתקכד שמלך שלמה, קלא שנים רות כבר בת קעא.

^ב **שתזכה לראות** את שלמה המלך שבימיו הגיע המלכות לשיאה, היא משכורתה על המסירות נפש להנשא לבועז הזקן בן שמונים שנה. (ילקוט המכירי) וי"א בן יותר מארבע מאות (יל"ש ויחי קנ"ו) כדי להקים שם לבעלה מחלון.

וְטַבְלַת פֶּתַח בַּחֲמֹץ וְתִשֶּׁב מִצַּד הַקּוֹצְרִים וַיִּצְבֹּט לָהּ קְלִי וְתֹאכַל וְתִשְׁבַּע וְתִתֵּר :

פרש"י - וטבלת פתח בחומץ. מכאן שהחומץ יפה לשרב : ויצבט לה קלי. ויושט לה ואין לו דמיון במקרא אלא בלשון משנה אחוריים ותוך ובית הצביטה :

ויאמר לה בועז לעת האוכל גשי הלום - שבת דף קיג : אמר רבי אלעזר רמז רמז לה עתידה מלכות בית דוד לצאת ממך דכתיב ביה הלם שנאמר ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי אדני ה' ומי ביתי כי הבאתני עד הלום. וטבלת פתח בחומץ - שבת דף קיג : אמר רבי אלעזר מכאן שהחמץ יפה לשרב רבי שמואל בר נחמני אמר רמז רמז לה עתיד בן לצאת ממך שמעשיו קשין כחמץ ומנו מנשה. ותשב מצד הקוצרים - שבת דף קיג : אמר רבי אלעזר מצד הקוצרים ולא בתוך הקוצרים רמז רמז לה שעתידה מלכות בית דוד שתתחלק.

ויצבט לה קלי ותאכל - שבת דף קיג : אמר רבי אלעזר ותאכל בימי דוד ותשבוע בימי שלמה ותתר בימי חזקיה ואיכא דאמרי ותאכל בימי דוד ובימי שלמה ותשבוע בימי חזקיה ותתר בימי רבי דאמר מר אהוריריה דרבי הוה עתיר משבור מלכא במתניתא תנא ותאכל בעולם הזה ותשבוע לימות המשיח ותתר לעתיד לבא :

{ טו } וְתִקַּם לְלֶקֶט וַיִּצּוּ בְעֵז אֶת נְעָרָיו לֵאמֹר גַּם בֵּין
הַעֲמָרִים תִּלְקַט וְלֹא תִכְלִימוּהָ :

{ טז } וְגַם שֶׁל תִּשְׁלוּ לָהּ מִן הַצְּבָתִים וְעֲזַבְתֶּם וְלֶקְטָהּ וְלֹא
תִּגְעְרוּ בָּהּ :

פרש"י - וגם של תשלו. שכח תשכחו עשו עצמיכם כאילו אתם שוכחים תרגום כל שגגה שלותא וכן על השל, דבר אחר לשון כי ישל זיתך : צבתים. עמרים קטנים יש דוגמתו בלשון משנה מצאן צבתים או כריכות :

{ יז } וְתִלְקַט בַּשָּׂדֶה עַד הָעָרֶב וְתִחַבֵּט אֶת אֲשֶׁר לֶקְטָהּ וַיְהִי
כְּאִיפָה שְׁעָרִים :

{ יח } וְתִשָּׂא וְתִבּוֹא הָעִיר וְתִרְא חֲמוֹתָהּ אֶת אֲשֶׁר לֶקְטָהּ
וְתוֹצֵא וְתִתֵּן לָהּ אֶת אֲשֶׁר הוֹתְרָה מִשְׁבָּעָה :

{ יט } וְתֹאמַר לָהּ חֲמוֹתָהּ אֵיפָה לֶקְטַתְּ הַיּוֹם וְאַנְהָ עֲשִׂית
יְהִי מִכִּירְךָ בְּרוּךְ וְתִגֵּד לְחֲמוֹתָהּ אֶת אֲשֶׁר עֲשִׂיתָ עִמּוֹ
וְתֹאמַר שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בְּעֵז :

פרש"י - יהי מכירך ברוך. בעל השדה שנשא ונתן לך פנים ללקט בשדהו :

ילקוט שמעוני על רות פרק ג רמז תרד - ותאמר שם האיש אשר עשיתי עמו. תני רבי אושעיא יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית, שכן אמרה לנעמי שם האיש אשר עשיתי עמו, אשר עשה עמי אין כתיב כאן אלא אשר עשיתי עמו, פעולות הרבה פעלתי עמו בפרוסה שהאכילני :

{ כ } ותאמר נעמי לכלתה ברוך הוא לה' אשר לא עזב חסדו את החיים ואת המתים ותאמר לה נעמי קרוב לנו האיש מגאלנו הוא :

פרש"י - את החיים ואת המתים. שזן ומפרנס את החיים ונטפל בצורכי המתים :

{ כא } ותאמר רות המואביה גם כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין עד אם פלו את כל הקציר אשר לי :

ותאמר רות המואביה - ילקוט שמעוני על רות פרק ב רמז תרד - ותאמר רות המואביה אל נעמי, אמר ר' יוחנן ודאי מואביה היא שהוציאה עילה על אותו צדיק, הוא אמר לה וכה תדבקין עם נערוטי והיא אומרת לחמותה עם הנערים אשר לי תדבקין, ואף נעמי אמרה ברוח הקדש טוב בתי כי תצאי עם נערוטיו.

ותאמר רות המואביה – עיין פירוש אלשיך שמאריך לבאר את המדרש הזה. כפי שהובא ברות רבה ה' יא) עוד עיין בזה דרשות מהר"ט פרשת נשא סוף דרוש ב' ד"ה רות לקטה משדה.

זהר חדש (מרגליות) דף פו: בוא וראה, כשירה מכל אומות רות. מדה אמר לה בועז. אל תלכי ללקוט בשדה אחר גו', וכה תדבקין עם נערוטי. מדה אמרה היא. גם אמר לי עם הנערים אשר לי תדבקין. כיון שראתה חמותה כך, אמרה לה, לאו הכי. טוב בתי כי תצאי עם נערוטיו ולא עם הנערים:

זהר חדש (מרגליות) דף פו. גם כי אמר אלי עם הנערים, אלין כרובין קדישין, דכל תיאובתא דילה כהו. מלה דא ברזא קדישא איהו: ואי תימא, מלה כדיבא אמרת, והא איהו אמר וכה תדבקין עם נערוטי, ולא אמר עם הנערים. אלא שמא דאיקר' כה, לאו איהו אלא כד אתקנת על תרין כרובים, לקבלא ברכאן ברזא דכ"ה אתוון דיחודא, דאינון שמע ישראל ה' אלקינא ה' אחד. הא חמש ועשרים אתוון דיחודא, בתקונא דכרובין, דכיון דאתקנת בהו, כדין נתקרי כ"ה, וכדין אמר וכ"ה תדבקין. ועם כל דא, עם נערוטי. דכולא אצטריך, דלא לשבקא לון דוכרין ונוקבין:

וגם לא תעבורי מזה. רב יבא סבא אמר הכי. מלמד שהראה לה כרובים. ואית בספרא דאדם, דאע"ג דאתחרב בי מקדשא, דלא תזוזי מחד כרוב לעלמין. כגוונא דא, הה"ד, וגם לא תעבורי מזה, לא תזוזי מחד מנהון לעלמין:

ועל דא איהי אמרת עם הנערים, אינון ב' כרובים, תדבקין ודאי. וכן באינון רתיבין נוקבי. כד"א, עיניך בשדה אשר יקצרון והלכת אחריהן. האי קרא לדרשא הוא דאתא. אבל עיניך, הם עיני ה' משוטטות בכל הארץ. בשדה אשר יקצרון, דהואיל דמשטטי בכל עלמא, והלכת אחריהן למנדע: הלא צייתי את הנערים לבלתי נגעך, דהא כרובים לא משתככי לעלמין, בגין לינקא מינה. כד"א, למען תמוצו והתענגתם מזיו כבודה. ובהוא זימנא דאיהי אזלת בתר עיינין, למחמי כל עובדין דעלמא, אינון כרובין לא קרבין בהדה, ולא מתערין לינקא מינה:

וצמית והלכת אל הכלים. וצמית, כד תיאובתך לינקא מרזא דעלמא עילאה, באתער דאינון כרובין, ובגינהון איהי משתקיא משקיו עילאה, הה"ד, ושית מאש"ר ישאבון הנערים, אינון כרובים. אל הכלים, אינון מקורין עילאין דאיקרון אנפי רברבי:

{ כב } ותאמר נעמי אל רות פלטה טוב בתי פי תצאי עם נערותיו ולא יפגעו בך בשדה אחר:

{ כג } ותדבק בנערות בעז ללקט עד כלות קציר השעורים וקציר החטים ותשב את חמותה:

עיין פירוש אלשיך (עיני משה) רות פ"ב - שנערות בועז הן בנותיו או בנות ביתו שאין דרכן בכך ובוודאי לא שלש חדשים דהיינו מתחילת הקציר עד סופו (כמבואר במדרש רבה) והן נשאר עמה שכך ציוה להן בועז. זה לשונו שם - אז מה עשתה ותדבק בנערות בעז וכו' (פסוק כג). ולא מנעתן בעז מצאת אתה עד כלות קציר השעורים וקציר החטים, והוא פלאי יעשה כדבר הזה, לשלוח אתה נערותיו משדה אל שדה כמשלש חדשים. אך אין זה כי אם שהיה חפץ בה לגודל צניעותה והיותו מודע לאישה. ואולי היה נדון בקרבו כי גואל הוא, וגם שיש גואל קרוב ממנו, וכו'...

{ א } ותאמר לה נעמי חמותה בתי הלא אבקש לך מנוח
אשר ייטב לך:

{ ב } ועתה הלא בעז מדעתנו אשר היית את נערוֹתֵינו הנה
הוא זרה את גרן השערים הלילה:

פרש"י - מדעתנו. קרובינו : הנה הוא זרה. המוץ ווונטויר בלע"ז : הלילה.
שהיה הדור פרוץ בגנבה וגזל והיה ישן בגורנו לשמור גורנו :

{ ג } ורחצת וסכת ושמלתך עליך (וירדתי)
וירדת הגרן אל תודעי לאיש עד פלתו לאכל ולשתות:

פרש"י - ורחצת. מטנוף ע"ז שלך : וסכת. אלו מצות : ושמלתך. בגדים
של שבת : וירדת הגרן. וירדתי כתיב זכותי תרד עמך : אל תודעי לאיש. לבועז :

{ ד } ויהי בשכבו וידעת את המקום אשר ישכב שם ובאת
וגלית מרגלתיו (ושכבתי) ושכבת והוא יגיד לך את אשר
תעשין:

להבין מדוע נעמי מצווה לה לבקש שבועז יגאל אותה בדרך כזו מכוערת
מחשידה ראה גליון **מטעמי תורת חיים** (וישב תשפא מאמר ביאת נשמתו של דוד המלך
עמי' 3) וזה לשונו שם - רצונה של רות המואביה להתגיייר נבע מכוח נשמת דוד
המלך עליו השלום שהיתה כלולה בה והתגברה על קליפת מואב שלה (ערבי נחל'
קרח דרוש א' ד"ה והעניין הוא) **וכשנעמי ורות ראו שנשמתו של דוד המלך עתידה לצאת
מרות, הן הבינו שצריך שהזיווג עם בועז יהיה מקצת פגום. ואז נעמי נתנה
לרות עצה לבוא אל בועז בלט** (זרע שמשון' על מגילת רות ד"ה פסוק ועתה בתי אל תיראי) **בדרך
איסור, כאשר היא תקשט את עצמה כאחת המופקות, וכל זה לבבל דעת
המקטרג כדי שתוכל להעמיד גואל לישראל** (עיני העדה' למחבר 'שבט מוסר' פרשת במדבר ד"ה
ילקוט משם התנחומא) **ודבר זה הוא מרמה ותחבולה שהקב"ה עשה עם הקליפה כדי
להוציא הנשמה העשוקה מתוכה** (שער הגלגולים' הקדמה לח ד"ה ודע כי לעולם) **כדי שבוודאי
תצא ממנה נשמת דוד** (זרע שמשון' על מגילת רות ד"ה פסוק ועתה בתי אל תיראי) **ומלך המשיח
גואלם של ישראל** (עיני העדה' פרשת במדבר ד"ה ילקוט משם) **ואכן כאשר רות פגשה את בועז
על מנת שיגאל אותה בייבום, היא עשתה זאת בדרך הנראית כפגומה** (ברכת
שמואל' פרשת פקודי ד"ה במדרש הובא) **וכמעשה אחת הנבלות** (מדרש תלפיות' ענף דוד ד"ה אמנם נראה)
שנאמר (רות ג' ז' ח') **ויאכל בעז וישת וייטב לבו ויבא לשכב בקצה הערמה ותבא
בלט ותגל מרגלתיו ותשכב: ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והנה אשה
שכבת מרגלתיו:** "אך מחשבתה של רות היתה טהורה להביא דרכו את נשמת
דוד המלך. ובעז שהכיר בה שכך דעתה לא כעס עליה ולא חשב אותה לבעלת

עזות מצח כדרך אשה מנאפת על אף שמביאה אותו לחשד דבר מגונה כזה, ואדרבא אמר לה (שם פסוק י') וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לִידְוֹד בְּתִי הַיִּטְבָּת חֲסִידָךְ הָאֲחֵרוֹן מִן הָרְאוּשׁוֹן לְבִלְתִּי לָקֶת אַחֲרֵי הַבְּחוּרִים אִם דָּל וְאִם עֶשְׂרִי: (זרע שמשון) על מגילת רות ד"ה פסוק ועתה בתל. **לבוועז לא היו בנים מאשתו הקודמת שמתה** (נד יוסף דרוש ליום שני של שבועות דף רכה ע"יא) **ובאותו ליל כלולות אחרי שייבם את רות הוא נפטר** (זכר דודי מאמר א פרק סב דף קנט ד"ה יכיון שימימי. ראה 'מדרש זוטא' רות פרשה ד, יג) **כאשר בוועז לקח את רות לאשה אמרו לו כל העם אשר בשער והזקנים** (שם יא) **יתן ידו ויתן את האשה הבגדה אל ביתך פרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל ועשה חיל באפרתה וקרא שם בבית לחם:** (יב) **ויהי ביתך בבית פרח אשר ילדה תמר ליהודה מן הזרע אשר יתן ידו לך מן הנערה הזאת:** וכל דבריהם היו ברוח הקודש, **כי רצו לומר שלא יחשוש שייפגם זרעו כאשר הוא עתה לוקח את רות שהיא מואביה ובאה אליו בדרך פסול, כי רצונו של ה' יתברך להוציא "יקר מאולל" (ירמיה טו, יט) דווקא על ידי פגם, וכמו שהיה אצל "רחל" ו"לאה" שהיו שתייהן אחיות ונשא אותם יעקב בדרך פסול, כדי להעמיד מהם שנים עשר שבטים קדושים. וכן היה אצל "תמר" שהיתה כלתו של "יהודה" ובאה אליו בדרך קלקול, ואף על פי כן מטתו של יהודה היתה שלימה בזרע כשר והגון, המה שלומי אמוני בית ישראל. וכדבריהם כן היה שיצא מבוועז שלשלת יחוס מלכות בית דוד שנצר משרשיו יפרה הוא המשיח** (נזר הקודש' על בראשית רבה כג, ז דף קיט טור א ד"ה ואמנם עדיין לא הונח) **בסוף מגילת רות מתואר ייחוס הדורות מבנו של יהודה עד לדוד שנאמר (יח) וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פְּרָךְ פְּרָךְ הוֹלִיד אֶת חֲצִרוֹן: (יט) וְחֲצִרוֹן הוֹלִיד אֶת רָם וְרָם הוֹלִיד אֶת עֲמִינָדָב: (כ) וְעֲמִינָדָב הוֹלִיד אֶת נַחֲשׁוֹן וְנַחֲשׁוֹן הוֹלִיד אֶת שְׁלֹמֹה: (כא) וְשְׁלֹמֹן הוֹלִיד אֶת בְּעָז וּבְעָז הוֹלִיד אֶת עוֹבֵד: (כב) וְעוֹבֵד הוֹלִיד אֶת יִשָּׁי וְיִשָּׁי הוֹלִיד אֶת דָּוִד: (רות ד, יח – כב)** (נזר הקודש' על בראשית רבה כט, ג דף קמב ע"א ד"ה ואמנם כל זה מבואר). **כל הדורות הללו נכתבו במגילת רות כדי לייחס את דוד המלך (רות רבה' ח, א) ומטרת התיאור הוא להראות כי נשמת דוד המלך היתה בתוכם ונצרפה מהזהמא אחת לאחת כמו אצל פרץ שנולד מיהודה ותמר, וכן עובד שנולד מבוועז ורות, עד דוד שנולד מישי וניצבת בת עדיאל אשתו. וה' השגיח בהשגחה פרטית כל הדורות הללו כדי לצרף את נשמת דוד מתוכם ולהוציאה שוב מתוקנת כראוי כבתחילה (עפ"י נזר הקודש' על בראשית רבה כט, ג דף קמב ע"א ד"ה ואמנם כל זה מבואר)**

{ ה } וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמְרֵי אֵלַי אֲעֹשֶׂה:

{ ו } וַתֵּרֶד הַגֵּרִן וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְתָהּ חֲמוּתָה:

פרש"י - ותרד הגורן ותעש. היא אמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך ואחר כך וירדת הגורן והיא לא עשתה כן אלא אמרה אם ארד כשאני מקושטת הפוגע בי והרואה אותי יאמר שאני זונה לפיכך ירדה בתחלה הגורן ואחר כך קשטה את עצמה כאשר צותה חמותה (עפ"י שבת קיג:):

עיין שבת קיג: תן לחכן ויחכם זו רות ששינתה מדברי נעמי כנ"ל בפרש"י ועיין שם בן יהוידע - ונראה לי בס"ד דנעמי התחילה בחכמה באומרה וירדתי הגורן אף על גב דקרינן וירדת יש אם למסורת, שבאמת היא אמרה וירדתי ואנן קרינן וירדת, ורצונו לומר זכותי ירד עמך, ובוזה הודיעה לה דכפי הסדר שצויתה אותה לעשות כאן סיכה ורחיצה אז יש בהליכתה בדרך סכנת החשד שהרואה

יחשוד אותה בדבר רע, ולכך צריכה היא לשלוח עמה זכות שלה, משל לאב שאמר לבנו קום לך לבית פלוני ואני אלך עמך לשמרך בדרך להגין עליך, אמר הבן הנה הדרך הוא דרך המלך ורבים עוברים ושבים בו למה אמר שיבא עמי לשמרני ולהגין עלי, שמע מניה יש דבר סכנה בדרך וחדל ללכת, וכן כאן כיון שאמרה לה וירדתי הגורן אמרה רות ש"מ יש איזה סכנה שצריך לי שמירה, ואז נתנה לבה להבין מה סכנה יש והשכילה להבין שיש סכנת חשד, ובהבנה זו שלה הוסיפה חכמה שלא תצטרך להגנה של זכות חמותה אלא תעשה הכל אחר ירידת הגורן, ולפי זה נמצא נעמי התחילה בדבר שפיה פתחה בחכמה לרות,

{ ז } וַיֹּאכַל בַּעַז וַיִּשֶׁתּ וַיֵּיטֵב לְבוֹ וַיָּבֵא לְשָׂבָב בְּקֶצֶה הָעֶרְמָה וַתָּבֵא בִלְט וַתִּגַּל מִרְגְּלֵתָיו וַתִּשְׁכָּב :

פרש"י - וייטב לבו. עסק בתורה : ותבא בלט. בנחת :

עין תורה יט אות ז - וְזָהוּ : "וַיֹּאכַל וַיִּשֶׁתּ וַיֵּיטֵב לְבוֹ", שֶׁהֵיטָה אֲכִילָתוֹ וּשְׁתֵּיתּוֹ מִהָאֲרֵת וְהִתְנַצְּצוֹת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל ל"ב אֱלֻקִּים שֶׁבִּסְעֻדָּתוֹ שָׂאוֹכְל. וְזָה : "וַיֵּיטֵב לְבוֹ" - זָה בְּרִפְת הַמְּזוֹן (זֶהר וַיִּקְהַל רִי"ח וּמִדָּרֶשׁ רַבָּה רות פְּרָשָׁה טו),

וכן מבואר בזהר ח"ב ויקהל דף ריח. - רבי יוסי פתח ואמר, (רות ג ז) ויאכל בעז וישת וייטב לבו, מהו וייטב לבו, דבריק על מזוניה, ואוקמוה, ודא איהו רזא, דמאן דמברך על מזוניה, דא אוטיב ללביה, ומאן אוטיב (נ"א ומאן איהו), כמה דכתיב (תהלים כז ז) לך אמר לבי, וכתיב (שם עג כו) צור לבבי וגו', ובגין דברכת מזונא חביבא קמי קודשא בריך הוא, כל מאן דבריק על שבעא, אוטיב וחדי לאתר אחרא דהיינו להקב"ה שהא ליבם של ישראל, וסימנך סעודתי דשבת, דאתר אחרא אתהני מההיא ברכה דשבעא וחדיו שהשכינה נהנית מעצם השובע ומשמחת הסעודה, והכא אתהני מההוא ברכה דשבעא כאן בחול היא נהנית רק מברכת המזון הנאמרת על השובע (נ"א, דההוא צדיק בעז, ודא וייטב לבו).

מאי טעמא שהשכינה נהנית מברכת המזון, בגין דמזונא איהו קשה קמי קודשא בריך הוא דהיינו למלכות שהיא לפני הקב"ה, לפי שאין מקור המזון בידיה אלא למעלה ממנה במזלא עלאה ואם לא משפיעים לה אין לה מה ליתן, ההוא אתר, וכיון דבר נש אכיל ושתי וקא מברך, ההיא ברכתא סלקא, ואתהני המלכות מאינון מלין דשבעא דסלקין ועולין אליה בסוד מ"ן ועי"ז נשפע לה שפע מזון שהוא מ"ד היורד מלמעלה אליה לצורך התחתונים, ואשתכח דאתהני ממזונא מתתא ומלעילא, ודא איהו רזא דבין חברייא. רזא בחול לא אתהני ההוא אתר אלא מאינון מילין דסלקין מגו שבעא, וכלהו מילין מתעטרין וכל דיבורים של ברכת המזון מתעטרין ונעשים מוחין לשכינה ורוון ושבעין בחדו והן משביעות אותה בשמחה, וההוא אתר אתהני מנייהו.

אבל בשבת איהו רזא אחרא, במזונא ממש, ובההוא חדוה דמזונא דמצוה דשבת, ובכללא אשתכח כלילא מעילא ותתא כי בשבת השכינה נהנית מהמזון הגשמי ומברכת המזון, ורזא דא (דה"א כט יד) כי ממך הכל ומידך נתנו לך מהשכינה אנו מקבלים מזון וממה שקבלנו ממנה אנו חוזרים ומחזירים לה, ודאי בהנאותיה דא, ובההוא חדוה דמזונא דמצוה דשבת, כמה דאוקמוה החברים. וכן כתב האריז"ל שאכילת שבת הכל רוחני ואפילו מה שאוכל יותר מהצורך נבלע באיברים ולא הולך לחיצונים כבחול כמבואר במק"מ עיי"ש.

וַתָּבֵא בִלְט וַתִּגַּל מִרְגְּלֵתָיו וַתִּשְׁכָּב - צ"ע מדוע בקשה מבעז שיגאל אותה בכזו

דרך מכוערת להביא את שניהם לידי חשד של זנות. עיין לעיל פסוק ד' ביאור המטעמי תורת חיים וישב תשפא

{ח} וַיְהִי בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיַּחְרַד הָאִישׁ וַיִּלְפַּת וְהָנָה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת מְרַגְלָתִיו:

פרש"י - ויחרד האיש. כסבור שד הוא ובקש לזעוק והיא אחזתו ולפפתו בזרועותיה : וילפת. ואחז כמו (שופטים טז) וילפת שמשון : והנה אשה. נתן ידו על ראשה והכיר שהיא אשה :

רות רבה ו' א' - התחיל ממשמש בשערה, אמר רוחות אין להם שער, אמר לה מי את רוח או אשה? אמרה אשה. צ"ע עיין עירובין ק: אחת מקללות שנתקלה חוה שמגדלת שיער כלילית.

וכן מצאתי שהקשה הספר **חסד לאברהם** - מעין ז - נהר - כב - גם פירשו רז"ל שאין להם שער בראשם, בפסוק ויחרד האיש וילפת, לפי שחשב היותה שידה, וכשראה בשערה הכירה שהיתה אשה, והיינו וירא והנה אשה שוכבת מרגלותיו. במה שפירשנו כאן ניחא שהשערות הם סוד אחיזת האדם למעלה שהם שרשים שהאדם משתרש בעולם העליון, ואלו עזובים מלמעלה ועזובים מלמטה ולכך אין להם שער להראות שאינם נכללים בשערין דמלכא, דתמן אשתרשן בסוד המחשבה העליונה כל אותם שהם קדושים ולא עזובים. **אמנם קשה** דגבי קללות חוה אמרו שהיא מגדלת שער כלילית, נראה שלילית יש לה שער, וזה הפוך הנזכר, **וי"ל שלילית היא קליפה ואינה שידה** ולכך היא מושרשת למעלה, אמנם השדים אינם קליפות, אלא ענין נפרד שאפילו שורש בחיצוניים אין להם, ולכך לילית יש לה שער והשדים אין להם שער וזה דווקא בממשות היד דרך כאשר ימשמשו האדם, כי להדמות הם מתדמין בעלי שער, אלא כאשר יסתפק צריך למשמשן בידיים, והם כולם קרוחי ראש. ועוד גופם אינו כגוף האדם כלל למשמוש הידיים, מפני שבשר אדם הם מדי יסודות מבושלים ואלו הם רוחות, לכך כשהאדם ימשמש בהם ימצאם כי משש באפילה דבר קר רך שאין בו ממשות אדם, ואפילו שיתקשה למשמוש ידיים יהיה קר כאבן שאין היסודות בו שלמים כשלימות יסודות האדם וממשותם. וזמש"ל:

{ט} וַיֹּאמֶר מִי אַתָּה וַתֹּאמֶר אֲנֹכִי רֹת אֶמְתָּךְ וּפְרִשְׁתְּ כַנָּפֶךָ עַל אֶמְתָּךְ כִּי גֹאֵל אַתָּה:

פרש"י - ופרשת כנפך. כנף בגדך לכסותי בטליתך והוא לשון נישואין : **כי גואל אתה.** לגאול נחלת אישי כמו שנאמר (ויקרא כה) בא גואלו הקרוב אליו וגאל וגומר וחמותי ואני צריכות למכור נחלתנו ועתה עליך לקנות קנה גם אותי עמה שיזכר שם המת על נחלתו כשאבא על השדה יאמרו זאת אשת מחלון :

{ י } וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אֲתָּה לֵה' בְּתֵי הַיְטָבֶתְ חֶסֶדְךָ הָאֲחֵרוֹן מִן הָרֵאשׁוֹן לְבִלְתִּי לָכֶת אַחֲרֵי הַבְּחוּרִים אִם דָּל וְאִם עָשִׂיר :

פרש"י - מן הראשון. אשר עשית עם חמותך :

היטבת חסדך האחרון מן הראשון לבלתי לכת אחרי הבחורים – עיין ספר חלק בני יהודה (וינציה תנד דף לו): מבאר שרות גלגול בתו של לוט שעשתה חסד במה שהוציאה מאביה נשמת משיח, אלא שהיה באיסור, ושמא התערב בזה תאווה, אבל עתה שרות לא הלכה אחר הבחורים, אלא לבועז הזקן, הוכיח סופו על תחילתו, שהיה לשם שמים גם אז, ותיקנה בזה את בת לוט. וזהו טוב חסדך האחרון שבאת אלי ליבום לגאול ניצוץ משיח מן הראשון, שהיה בו ספק שלא לשם שמים.

צ"ע הרי אחרי מתן תורה היבום רק לאחי המת. – ראה לקמן פ"ד פסוק ו'

{ יא } וְעַתָּה בְּתֵי אֵל תִּירָאִי כָּל אֲשֶׁר תֹּאמְרֵי אֶעֱשֶׂה לָךְ כִּי יוֹדַע כָּל שְׂעַר עֲמִי כִּי אֵשֶׁת חֵיל אֶתְּ:
{ יב } וְעַתָּה כִּי אֲמַנָּם כִּי (אם) גֹּאֵל אֲנֹכִי וְגַם יֵשׁ גֹּאֵל קְרוֹב מִמֶּנִּי :

פרש"י - ועתה כי אמנם. אם כתיב ולא קרי כלומר משמע ספק ודאי יש גואל קרוב ממנו, (ס"א אם משמע ספק והוא ודאי), אמר רבי יהושע בן לוי שלמון ואלימלך וטוב אחים היו ומהו אשר לאחינו לאלימלך לעולם קורא אדם את דודו אחיו כענין שנאמר (בראשית יד) וישמע אברם כי נשבה אחיו והלא אברהם דודו היה כך היה בועז לאלימלך בן אחיו קרובו של מחלון אבל טוב היה קרוב יותר : **קרוב ממני.** שהוא אח ואני בן אח :
רש"י נקט כרבי יהושע בן לוי , אע"פ שברות רבה ו' ג' רבנו חולקים עליו ואמרו טוב אלימלך ובעוז אחים היו (בני שלמון – יפה ענף שם)

לפרש"י לעיל (ב א) אלימלך שלמון פלוני ואבי נעמי היו ארבעה אחים. וכיון שלא היה אח למחלון לכן היה צריך אחד מהדודים שלו ליבם דהיינו שלמון או פלוני אלמוני או אבי נעמי. ושלמון אבי בועז כנראה נפטר לכן ביקש בועז מפלוני ומטוב, (וצ"ע האם טוב הוא אבי נעמי או פלוני אלמוני) וכיון שלא הסכימו ליבם אזי המצווה עברה לבני דודים ובהם הוא היה הראשון.

{ יג } לִינִי הַלִּילָה וְהִיָּה בְּבִקְרֵי אִם יִגְאָלְךָ טוֹב יִגְאָל וְאִם לֹא יִחַפֵּץ לִגְאָלְךָ וְגֹאֲלֶיךָ אֲנֹכִי חֵי ה' שְׁכַבְי עַד הַבֶּקֶר :

פרש"י - ליני הלילה. ליני בלא איש : חי ה'. אמרה לו בדברים אתה מוציאני קפץ ונשבע לה שאינה מוציאה בדברים ויש מרבתינו אמרו ליצרו נשבע שהיה

יצרו מקטרגו אתה פנוי והיא פנויה בא עליה ונשבע שלא יבא עליה אלא על ידי נישואין :

ראה סנהדרין יט: תקפו של יוסף ענוותנותיה דבועז וכי עייש ועיין תורה קל מה שכתבנו בזה ועיין תורה עב מי שיש לו דעת צח כלשהו אין לו יצה"ר גשמי וביארנו שם שהיה לו יצה"ר לדחוק את השעה לקיים מצוות יבום ברות שבה היה ניצוץ משיח.

{ יד } וַתִּשָּׁכַב (מרגלתו) מִרְגְּלוֹתָיו עַד הַבֶּקֶר וַתִּקֶּם (בטרום) בְּטָרִם יָפִיר אִישׁ אֶת רַעְיוֹ וַיֹּאמֶר אֶל יוֹדֵעַ כִּי בָּאָה הָאִשָּׁה הַגֵּרוֹן:

פרש"י - ויאמר אל יודע. מוסב על ותקם בטרם יכיר הוא זרז לקום כי אמר בלבו אין כבודי שיודע כי באה האשה הגורן :

{ טו } וַיֹּאמֶר הָבִי הַמְטַפַּחַת אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְאַחֲזִי בָּהּ וַתֹּאחֲזֵ בָּהּ וַיִּמָּד שֵׁשׁ שְׁעָרִים וַיִּשֶׁת עָלֶיהָ וַיִּבֹא הָעִיר:

פרש"י - שש שעורים. אי אפשר לומר שש סאין שאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי זה אלא שש שעורים ממש ורמז לה שעתיד לצאת ממנה בן שמתברך בשש ברכות רוח חכמה ובינה עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' :

{ טז } וַתְּבוֹא אֶל חֲמוּתָהּ וַתֹּאמֶר מִי אַתְּ בְּתִי וַתִּגַּד לָהּ אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לָּהּ הָאִישׁ: { יז } וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ הַשְּׁעָרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִּי אָמַר אֵלַי אֶל תְּבוֹאִי רִיקָם אֶל חֲמוּתֶךָ: { יח } וַתֹּאמֶר שְׁבִי בְּתִי עַד אֲשֶׁר תִּדְעִין אֵיךְ יִפֹּל דָּבָר כִּי לֹא יִשְׁקֹט הָאִישׁ כִּי אִם כָּלָה הַדָּבָר הַיּוֹם:

פרש"י - כי אם כלה. האיש את הדבר היום :

**{ א } וּבַעַז עָלָה הַשָּׁעַר וַיֵּשֶׁב שָׁם וְהָיָה הַגָּאֵל עִבְרָא אֲשֶׁר דָּבַר
בְּעַז וַיֹּאמֶר סוּרָה שָׁבָה פֹּה פְּלִנִי אֶלְמַנִּי וַיִּסֹּר וַיֵּשֶׁב:**

פרש"י - פלני אלמני. ולא נכתב שמו לפי שלא אבה לגאול : פלני אלמני. מתורגם בנביאים (שמואל א' כא) כסי וטמיר : פלני. מכוסה ונעלם לשון (דברים יז) כי יפלא (בראשית יח) היפלא מה' דבר : אלמני. אלמון מבלי שם, (ס"א אלמוני שהיה אלמן מד"ת שהיה לו לדרוש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית והוא אמר פן אשחית את נחלתי) :

מי היה פלוני אלמוני? יש מפרשים על הפסוק (ג, יג) אם יגאלך טוב יגאל, ששמו היה "טוב", עיין באבן עזרא שם, ובספר נתיב מצוותיך, ויש אומרים שאין זה שמו (עיין במפרשים הנ"ל, וכן מוכח מהתרגום), ומה שקראהו פלוני אלמוני (ד, א) ולא נכתב בשמו, לפי שלא אבה לגאול, עיין רש"י שם. ובספרים אחרים ברש"י שם יש פירוש אלמוני אלמן מדברי תורה שלא דרש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. ועיין עוד פירושים אחרים באבן עזרא ובמלבי"ם שם ובשאר מפרשים.

**{ ב } וַיִּקַּח עֶשְׂרָה אֲנָשִׁים מִזְקֵנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ פֹה
וַיֵּשְׁבוּ:**

**{ ג } וַיֹּאמֶר לַגָּאֵל חֲלֻקֵת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר לְאָחִינוּ לְאֵלִימֶלֶךְ
מִכְרָה נַעֲמִי הַשֹּׁבָה מִשָּׂדֶה מוֹאָב:**

עיין חלק בני יהודה (לרבי שמעון בן יהודה הביילייז) (ונציה תנד) דף מ.

**{ ד } וַאֲנִי אִמְרָתִי אֶגְלָה אֶזְנֶךָ לֵאמֹר קָנָה נָגַד הַיִּשְׁבִּים וְנָגַד
זְקֵנֵי עַמִּי אִם תִּגְאָל גָּאֵל וְאִם לֹא יִגְאָל הַגִּידָה לִּי (וּאֲדַע)
וְאֲדַעָה פִּי אֵין זולַתְךָ לַגָּאֹל וְאֲנֹכִי אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי
אֶגְאָל:**

פרש"י - ואדעה כי אין זולתך. קרוב לגאול :

**{ ה } וַיֹּאמֶר בְּעַז בְּיוֹם קְנוֹתְךָ הַשָּׂדֶה מִיַּד נַעֲמִי וּמֵאֵת רוֹת
הַמוֹאָבִיָּה אִשֶׁת הַמֵּת (קְנִיתִי) קְנִיתָהּ לְהַקִּים שָׁם הַמֵּת עַל
נַחֲלָתוֹ:**

פרש"י - ומאת רות המואבית. אתה צריך לקנות והיא אינה מתרצה אלא אם
: כן תשאנה :

ראיתי מפרשים שבכוונה בועז אמר לו זאת לגואל כדי שסרבו והוא ייבם אותה.

{ו} וַיֹּאמֶר הַגָּאֵל לֹא אוֹכַל (לגאול) לְגָאֵל לִי פֶן אֶשְׁחִית אֶת נַחְלָתִי גָאֵל לְךָ אֶתְּהָ אֶת גְּאֻלְתִּי כִּי לֹא אוֹכַל לְגָאֵל:

פרש"י - פן אשחית את נחלתי. זרעי כמו (תהלים קכז) נחלת ה' בניס לתת פגם בזרעי שנאמר (דברים כג) לא יבא עמוני ומואבי וטעה בעמוני ולא עמונית :

עיין אלשיך ד' ד' וכן לפני כן, שסברת טוב שלא לגאול את רות היתה כי סבר שאין בה זיקת יבמין ממילא אין כאן שום גאולה כי אין בה רוח דשבק בה בעלה לגאול. ועיי"ש ד' ה"כ¹⁰ שמבאר שבועז ידע שאע"פ שהיתה גויה נתפס בה רוח מחלון כיון שהיתה נשמה קדושה והיא גלגול של הבת הבכירה של לוט.

אבל עיין **שרש ישי** לשלמה אלקבץ (לקמן ד' ט') שטוב חשש לקטלנית

וכן החיד"א בשמחת הרגל ביאר שטוב אמר לא אוכל לגאול כי אני סובר ששייך איסור קטלנית גם במקום מצווה. ועוד פן אשחית נחלתי כיון שהיא מואביה.

עיין מהרש"א יבמות עז. - יש לדקדק בענין זה שדואג וסיעתו חשבו לאסור עמונית ומואבית ולא האמינו בקבלתם והיאך חשבו שבועז זה אבצן והיה שופט כל ישראל כמה שנים כמפורש בקרא ואיך נשא פסולי הקהל ברבים כמ"ש ויקח עשרה אנשים גוי'. ויותר מזה בספר רות שהגואל השיב לבועז פן אשחית את נחלתי גוי'. ופרש"י שם לתת פגם בזרעו, שנאמר לא יבא עמוני ומואבי, וטעה בעמוני ולא עמונית עכ"ל. **היאך מלאו לבו לדבר כן בפני בועז שהיה שופט בימיו,** והוא התירה בפניו, כמ"ש ביום קנותך גוי' אשת המת קנית להקים שם המת גוי'. גם קשה שהיה חש על פגם זרעו, ולמה לא היה חש על האיסור לאו גופיה, וכל ביאה וביאה אסורה לו. **ועי"כ הנראה** למאי דמסקינן בפי' כיצד דעשה דיבמה דוחה ל"ת וחייבי לאוין מתייבמין מן התורה אלא דאנן גזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שניה דאסור בה, דכבר איקיים העשה בביאה ראשונה, ואפשר דאז בימי בועז עדיין לא גזרו על כך, והותר לו ביאה ראשונה במצות יבום, דעשה דוחה ל"ת, וכמ"ש המפרשים דדין יבום נהגו אז אף

---

¹⁰ זה לשון האלשיך על רות פרק ד פסוק ה ועל הרביעית פן יאמר כי לא נחה רוח מחלון עליה לשיצדק בה ייבום, דע באמת כי גם שאמרתי ואדעה כאילו הייתי מסופק בדבר לא היה רק לסברתך, אך האמת הוא כי היא אשת המת, כי לא לדרך זנות בעלמא יתייחסו נשואיה עם מחלון כי אם לאישות, באופן כי אינו זר השאר בה רוח מחלון. וגם כיוון ענין זה באומרו אשת המת, לומר כי עדיין אחר מותו תקרא אשתו והוא כי רוחו בה, וזהו אומרו מתחלה ומאת רות, כי הלא הקשינו שלא היתה רות המוכרת בעצם, אך כיוון כי קנה מה שעמה שהוא אותו הרוח אשר עמה, וזהו ומאת רות כו' קנית כלומר מה שהוא בא מאת רות. ושמה תאמר האם נכחיש המוחש כי בגיות היו נישואיה עם מחלון, ואיך שרתה רוח מחלון איש הישראלי במעי מואביה, לזה אמר המואביה כלומר זאת היא המואביה הידועה, היא הפרידה טובה שהיתה עתידה לבא ממואב לצאת ממנה שורש ישי אשר עומד לנס עמים, ומה גם למה שכתבנו למעלה שהיא עצמה בת לוט הבכירה ונתגלגלה אז לבא לקחת לה פרי המעשה שעשתה לשם שמים בראשונה, כי על כן בשובה פה שנית בחינת קדושה היתה בנפשה ולא יפלא הדבק בה רוח מחלון:

בקרובים כמ"ש הרמב"ן ב' וישב, וכדאיתא בב"ר. וע"כ לא תלה הגואל את דעתו דמואבית אסורה לדחות היבום, משום איסור ביאה דעשה דיבום דוחה ל"ת דמואבית, אבל תלה הדבר על פגם הזרע, דהולכין אחר פסול, וכיון דהיא אסורה לבא בקהל בלא יבום, בניה הולכין אחריה להיות פסולים בקהל, וע"כ אמר לא אשחית את זרעי שיש לי כבר מאשה כשירה, משא"כ בועז שלא יחוש ע"ז שלא היה לו בנים, שמתו כולם בעובדא דמנוח, כדאמרינן ב' הספינה. וזו היתה גם דעת דואג וסיעתו, שאמרו מה שנשא אותה בועז שהיה שופט ישראל היינו בהיתר ע"י מצות יבום, ובביאה ראשונה נתעברה ממנו, כדאמרינן דבועז מת מיד אחר ביאה ראשונה, ובנו עובד פסול קהל הוא דהולכין אחריה, ולא האמין בקבלה בהל"מ עמוני ולא עמונית. ובא רבא בדרשות והוסיף על הל"מ שיש רמז בתורה בזה מדכתוב אל תצר את מואב גו', ונמצאות שלא יאבדו מפני שני הפרידות טובות כו' ודו"ק :

והג"ר ישעי' פיק זצ"ל בהגהות 'אוצר בלום'¹² העיר: "כל דברי הגאון מהרש"א ז"ל בזה נפלאה ממני, אחרי דבועז וגם הגואל הוו אחר שנתנה התורה, ונתחדשה ההלכה דאין יבום אלא באחיו של מת עליו המצוה לייבם, והנה בועז שלא היה אלא בן אחי אביו של מחלון, וכן הגואל, מאי מצות עשה איכא, דידחה איסור של מואבי דאסורה לבא בקהל...". ובהמשך כתב עוד: "כל דבריו שכליים הם, אמנם נפלאתי למאד, ולעומת כבודו של הגאון מהרש"א אתלה החסרון בי, דכל דבריו היו נכונים אם היה בועז והגואל קודם מתן תורה, כמ"ש הרמב"ן גבי יהודה דהיה מייבם ע"פ הטעם לקרובה ממשפחתו ע"ש, אבל אחר מתן תורה דלא נצטוו לייבם אלא דוקא אחיו מאביו, ולא לשאר קרובים, ואפי' אחיו מאמו אסור בה, ומעתה חלילה להעלות על הדעת דלבועז שרי למיעקר הלאו ד'לא יבא מואבי', בשביל קרובה שהיה בן אחי אביו של מחלון, וכן אסורה לגואל, דרך כלל המעיין היטב את דברי הגאון מהרש"א יראה כי להולמם קשה, ואני מחילה מכבודו הקדוש אבקשה."

גם בספר 'ישרש יעקב' הרבה לתמוה על דברי המהרש"א, וכתב על דבריו שאינן אלא דרך דרוש, כי אמנם לא היה בכך משום מצות יבום כלל, וצ"ע בדבריו לדברי האלשיך הק' (סוף רות) שהיה בכך ענין של יבום, ועכ"ז כתב שלא היה בכך ממש משום מצות יבום מה"ת, שתדחה הלאו של 'לא יבוא עמוני ומואבי'.

ובמגיה לספר 'אוצר בלום' הנ"ל כתב שכל זה היה מטעותם של הגואל ודואג, שכשם שטעו בעמוני ולא עמונית, כך גם טעו וחשבו שהיה בכך משום מצות יבום, ודוחה ל"ת שבתורה, ובוודאי שלפי האמת אינו כן.

{ ז } וְזֹאת לְפָנֶיךָ בְּיִשְׂרָאֵל עַל הַגְּאוּלָּה וְעַל הַתְּמוּרָה לְקַיֵּם כָּל דְּבַר שְׁלֹף אִישׁ נַעְלוֹ וְנָתַן לְרַעְיוֹ וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל:

פרש"י - על הגאלה. זו מכירה : **תמורה.** זו חליפין : **שלף איש נעלו.** זהו קניין כמו שאנו קונין בסודר במקום נעל, ורבותינו ז"ל נחלקו בדבר מי נתן למי יש אומרים קונין בכליו של קונה ובעז נתן לגואל ויש אומרים קונין בכליו של

¹² דברי האוצר בלום וישרש יעקב העתקתי מגליון על"ת א תקיח

מקנה וגואל נתן לבועז : וזאת התעודה בישראל. משפט העדות :

{ ח } וַיֹּאמֶר הַגָּאֵל לְבֹעַז קְנֵה לְךָ וַיְשַׁלֵּף נַעֲלוֹ:

{ ט } וַיֹּאמֶר בְּעֵז לְזִקְנִים וְכָל הָעַם יַעֲדִים אֶתְּם הַיּוֹם כִּי קִנִּיתִי אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאַלְמִמְלֶכֶךָ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לְכַלְיוֹן וּמַחֲלוֹן מִיַּד נַעֲמִי:

ראה שו"ת חת"ס בהקדמה שבועז מיהר לגאול את השדה של אלימלך כדי שמצווה זו תגן עליו כיון שרות היה לה דין קטלנית שמת בעלה כליון ומחלון יבם אותה ומת.

{ י } וְגַם אֶת רוֹת הַמַּאֲבִיָּה אֲשֶׁת מַחֲלוֹן קִנִּיתִי לִי לְאִשָּׁה לְהַקִּים שֵׁם הַמֵּת עַל נַחֲלָתוֹ וְלֹא יִכָּרֵת שֵׁם הַמֵּת מֵעַם אָחִיו וּמִשְׁעַר מְקוֹמוֹ יַעֲדִים אֶתְּם הַיּוֹם:

פרש"י - להקים שם המת על נחלתו. מתוך שאשתו יוצאה ובאה בנחלה ומכנסת ומוציאה אומרים זאת היתה אשת מחלון שמו נזכר עליה :

רות המואביה אשת המת - בחלק בני יהודה מהדוי וינציה תנד דף מב : עיין שם שמת מחלון ונשאה כליון ומדייק מזה שפעם קראה אשת המת ופעם אשת מחלון שכיון שכליון לא הוליד ממנה בן לא בא עדיין מחלון בסוד הגלגול לכן היא נשארה אשת מחלון ומה שקרא לה אשת המת לרמוז ליבום של כליון.

{ יא } וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעַם אֲשֶׁר בְּשַׁעַר וְהַזִּקְנִים יַעֲדִים יְתָן ה' אֶת הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֵל בֵּיתְךָ כְּרַחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׂתִיָּהֶם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וַעֲשֵׂה חֵיל בְּאַפְרָתָה וּקְרָא שֵׁם בְּבֵית לְחָם:

פרש"י - כרחל וכלאה. אף על פי שהיו משבט יהודה ומבני לאה מודים הם על רחל שהיתה עיקרה של בית והקדימו רחל ללאה : וקרא שם. כלומר יגדל שמך :

{ יב } וַיְהִי בֵּיתְךָ כְּבֵית פָּרְץ אֲשֶׁר יִלְדָה תָמָר לַיהוּדָה מִן הַזֶּרַע אֲשֶׁר יְתָן ה' לְךָ מִן הַנְּעָרָה הַזֹּאת:

פרש"י - כבית פרץ. שיצאנו ממנו :

{ יג } וַיִּקַּח בְּעֵז אֶת רוּת וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֶלֶיהָ וַיִּתֵּן ה' לָהּ הַרְיֹון וַתֵּלֶד בֵּן :

הפסוק הזה מדבר בתשעה חודשים. שבועז נפטר באותו לילה שלקח את רות, ורות אלמנה פעם שניה וי"א פעם שלישית, ובתוך שנת האבלות ילדה בן.

{ יד } וַתֹּאמְרָנָה הַנָּשִׁים אֶל נְעָמִי בְרוּךְ ה' אֲשֶׁר לֹא הִשְׁבִּית לָךְ גֹּאֵל הַיּוֹם וַיִּקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל :

מסתמא ויקרא שמו בישראל היא חלק מהברכה שיזכה שיהיה לו שם וחשיבות בישראל. אבל אולי גם שהנשים שאלו את נעמי "ויקרא שמו בישראל? דהיינו מה שם הבן, והיא לא ידעה לענות כי רות לא אמרה כדלקמן באשכול הכופר שהייתה אבלה על בועז ושנעשית קטלנית. ולבסוף השכנות נתנו לו שם

{ טו } וְהָיָה לָךְ לְמַשִּׁיב נֶפֶשׁ וּלְכֹלְכֵל אֶת שִׁיבְתֶךָ כִּי כִלְתֶךָ אֲשֶׁר אֶהְבְּתֶךָ יִלְדְתוּ אֲשֶׁר הִיא טוֹבָה לָךְ מִשְׁבַּעַה בָּנִים :

משמע שהיה צריך להיות לה שבעה בנים אם לא שנענשו על יציאתם לחו"ל כנ"ל. והנשים ניחמו אותה שהבן הזה טוב לה משבעה, ונחשב כבנה כיון שנולד מרות האוהבת אותה. ואז "ותקח נעמי את הילד" משמע שרק אחרי הניחום של הנשים נעשית לו אומנת. ואח"כ גם השכנות שקראו לו שם מיחסות אותו לנעמי כמ"ש "יולד בן לנעמי".

{ טז } וַתִּקַּח נְעָמִי אֶת הַיֶּלֶד וַתִּשְׁתָּהוּ בְּחִיקָהּ וַתְּהִי לוֹ לְאִמָּנָתָה :

{ יז } וַתִּקְרָאנָה לוֹ הַשְּׁכֵנֹת שֵׁם לְאִמְרוּ יֶלֶד בֵּן לְנְעָמִי וַתִּקְרָאנָה שְׁמוֹ עוֹבֵד הוּא אָבִי יִשִׁי אָבִי דָּוִד : (פ)

ראה אשכול הכופר על רות ד' יד שכתב שרות לא קראה שם לבנה, כיון שהיתה מרה על שמת בועז בעלה, וגם על שנעשית עתה קטלנית שכבר מתו לה שלשה בעלים.

תורה אור למהר"ם פאפירש ז"ל - פרשת וישב - טעם נעמי והשכנות, שאמרו [רות פ"ד] ילד בן לנעמי, כי אז נתגלגל מחלון בעובד, ולכן לא אמרו יולד בן לרות אלא לנעמי, כי נעמי היתה לו לאומנת, כי בנה הוא גלגול מחלון :

{ יח } וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פְּרָץ פְּרָץ הוֹלִיד אֶת חֲצֵרוֹן :

פרש"י - ואלה תולדות פרץ. לפי שייחס את דוד על שמה של רות המואביה חזר ויחסו על שם יהודה : חסלת מגלת רות :

- { יט } וְחָצְרוֹן הוֹלִיד אֶת רָם וְרָם הוֹלִיד אֶת עַמִּינָדָב:
- { כ } וְעַמִּינָדָב הוֹלִיד אֶת נַחֲשׁוֹן וְנַחֲשׁוֹן הוֹלִיד אֶת שְׁלֵמָה:
- { כא } וְשְׁלֵמוֹן הוֹלִיד אֶת בַּעַז וּבַעַז הוֹלִיד אֶת עוֹבָד:
- { כב } וְעוֹבָד הוֹלִיד אֶת יִשָּׂי וְיִשָּׂי הוֹלִיד אֶת דָּוִד: (פפפ)

סוף מגילת רות

*

מאמר בעניין ניצוץ משיח במואב

איתא בזוהר (זוהר ח"ג דף קצ"ו):^{כ"ב} שיתרו נקרא צפור טהורה, ובלק בן צפור הוא בנו, דהיינו מבני בניו של יתרו, נמצא שהיה גיסו של משה/כ"ט או עכ"פ קרוב משפחה.

ובלק ידע שיוולד ממנו נשמת משיח, (אולי אמו היתה ממואב או אשתו) כפי שבאמת היה שרות המואביה בת עגלון היתה נכדה של בלק וממנה נולד פרץ ממנו עובד ממנו ישי אבי דוד/ל'. לכן בקש מבלעם שיקלל אותו שלא יוליד/ל"א, ועל זה ענה לו בלעם לא אוכל לעבור את פי ה' לעשות קטנה או גדולה, קטנה לקלל אותך וגדולה לקלל את עם ישראל. הדבר היה מפורסם שמלוט עבר ניצוץ משיח לבתו הבכורה וממנה למואב בנה (דייקא מהבכורה הפחות צנועה ודייקא בבנה שנקרא על שם העבירה שממנה נולד דייקא שם נעלם ניצוץ משיח)

ומזה הטעם ירד אלימלך ושני בניו ואשתו לשדה מואב, כמבואר במגילת רות, כדי לגאול את אתו ניצוץ כמבואר בבעל הטורים. ואמנם עלה בידם כשלקח מחלון את רות המואביה לאשה בלי לגיירה, ואע"פ שמת, זכה להוולד שנית כשייבם בועז את רות והוא פרץ שבו היה ניצוץ משיח שקבל מאמו רות. ובעז גדול הדור הצדיק השופט את ישראל לא חשש להתבזות כל כך כשנשא גיורת מואביה שזה עתה התקרבה ליהדות, כי ידע שכך דרכו של נשמת משיח להתחבא במקומות הלא יפים כל כך כלפי חוץ.

---

^{כ"ב} עיין שער הפסוקים – פרשת בלק – וענין בלק, נרמז בפסוק וירא בלק בן צפור, בן יתרו, שעליו נאמר (תהלים פ"ד), גם צפור מצאה בית, אבי צפורה אשת משה, נזכר בזוהר בפרשת בלק דף קצ"ו ע"ב. והטוב לקחו יתרו, ונעשה צפור טהורה. והרע נתן בזרעה והוא בלק, דמבני בניו של יתרו הוה, כנזכר שם. וכבר נתבאר אצלנו כי הנשמה של קין, נתנה ביתרו. ורוח של קין, בשמואל הנביא:

עיין חיד"א בחומת אנך שחולק על הרמ"ז שיתרו נקרא צפור בגיורתו, אלא שנקרא צפור טהורה אחרי שהתגייר, אלא שאינו שם מובהק כמו שאר ז' שמותיו ע"ש.

^{כ"ט} לפ"י כזבי בת צור היתה בת גיסו של משה רבנו אחינית של אשתו. כי צור הוא בלק.

^ל עיין הוריות י. מבלק יצא עגלון שממנו יצאה רות המואביה שממנה יצא דוד המלך.

^{ל"א} עיין חיד"א בחומת אנך בלק עה"פ לא אוכל לעבור את פי ה' לעשות קטנה או גדולה. בפירוש שני פירש אי נמי אפשר לעשות קטנה כמו שפירש גדול אחד מאמר ותעה לכה ארה לי כפשוטו שיקלל ולבלקן שלא יוליד כדי שלא יצא מורעו דוד המלך ע"ה שישחית למואב עכ"ד.

דהיינו שבלק ביקש מבלעם שיקלל אותו שלא יוליד, כי ידע שדוד עתיד לצאת ממנו ולכבוש את מואב ועל זה אמר לו בלעם שאינו יכול לעשות קטנה דהיינו לקלל את בלק לבדו ולא גדולה לקלל את כל ישראל.

וכעין זה בפרש"י עה"פ ויקץ מואב מפני בני ישראל פרש"י שקצו בחייהם.

ולקמן יתבאר שגם זמרי כוונתו היתה לגאול את ניצוץ משיח שהיה בכזבי בת צור, הוא בלק. ולא חשש כיצד יתכן שניצוץ משיח יגאל ע"י מעשה מכוער כזה אלא אדרבה.

רבנו סיפר פעם מעשה מצפור שהיא אהובה מאד על מלכו של עולם, עד שכל מי שזוכה לתפסה מוחל לו הקב"ה על כל מה שהחסיר בעבודתו שצריך לעשות בעוה"ז. והצפור הוא הצדיק האמת שבדור. נשמת משיח, שאותה בכל הדורות חיפשו לגאול וידעו שהיא נחבאת במקומות לא יפים כל כך כלפי חוץ מחשש הקטרוג הגדול שיש על התגלותה.

נמצא שבן צפור (הוא יתרו הנקרא צפור טהורה בזהר) אחיה של צפורה אשת הצפור האהובה על הקב"ה, ביקש מבלעם שיקלל אותו שלא יוליד את הצפור האהובה הוא דוד המלך משיח ה'. הוא הצפור שאלימלך ירד לחפשה במואב וזמרי ירד למעשה מגונה לגאלה מכזבי.

"ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההיא", ההיא דייקא, כי הובא ממדיין למלוך על מואב שנכבשה ע"י סיחון, ועי"ז הותר לישראל לכבשו (דכתיב אל תצר את מואב, ובגמ' עמון ומואב טהרו בסיחון שכבשם) כי אע"פ שהרגו את סיחון עדיין לא כבשו את עמון ומואב שהיו תחת חסותו. וכיון שפחד שישראל יכבשו את מואב/ב²¹ שהרי עתה הותר להם, לכן שלח למדין ארץ מולדתו לקרא לבלעם שהיה גלגול לבן הארמי או נכדו/ב²², הוא לבן הארמי אובד אבי (דברים כו ה) שרצה לאבד את הכל/ל²³.

---

²¹ עיין פנים יפות ריש פ' בלק (במדבר כב ג') מבאר הטעם לויגר מואב מפני העם מאד. שהעם הם הערב רב (זהר בשלח מה): וידע שמשוה הוציאם ממצרים ככי יון שנחפו לצאת לא הספירו לברר את כל הקדושה ממצרים ועל כן לקח את הערב רב דהיינו נצוצות עם הפסולת. עמ"נ שיבררם במשך הזמן. וכשראה זאת בלק סבר שמא יעשה כך משה גם עם מואב שיקח את הנצוצות הקדושים עם פסולת וממילא תיפול מואב. כי כוחם ממה שיש בהם נצוצות קדושים ע"י העבירות של ישראל. וזו היתה עצת בלעם שיזנו ישראל עם בנות מואב ויתערב הרבה קדושה במואב עד שלא יצליחו לבררו זמן רב עד אחרית הימים. ומבאר שם שנצוצות הקדושה מתאוות לצאת מהקליפה, לכן כשיבואו ישראל יש חשש גדול שהם יברחו ממנו ולא תשאר בהם שום קדושה להחיותם. ע"ד מ"ש בסוף קידושין [פב]: בספר המקנה מעולם לא ראיתי צבי קיץ וארי סבל והם לא נבראו אלא לשמשני, כי ענינו הוא כי כל בהמות מתפרנסים שלא בצער, והטעם מפני שהם מעלים את מאכליהם מבחינות צומח לבחינות חי, לכך הפרנסה רודפת אחריהם כדי להעלותם והיה ראוי יותר באדם שהוא בחינות מדבר שתהא הפרנסה רודפת אחריו, אלא שאם האדם אוכל שלא בכוונה הוא מתקלקל יותר ממה שהיה, וזה שכתוב הרעתי את מעשי וקפחתי את פרנסתי.

²² בגמ' מבואר שבלעם נהרג לפני גיל שלשים וחמש, דכתיב על הרשעים "לא יחצו ימיהם" לפ"ז הוא לבן בסוד הגלגול, או מזרעו.

²³ בשם הרב שמעתי שכוון לזה בזה שתן ליעקב את לאה תחילה כדי שיוסף לא יהיה בכור ואזי יחלקו עליו וישנאו אותו עד שיהרגוהו ולא תהיה תקומה לישראל ע"י הריגת הצדיק.

(הגדה ש"פ), וגם נקרא בלעם כי רצה לבלוע עם (סנהדרין קה), והוא שיעץ לפרעה לשעבד את ישראל (סוטה יא.).

ושלח בלק לבלעם לבקש ממנו "לך ארה לי את העם הזה", תרתי משמע, פירוש אחד תקלל את עם ישראל שלא יוכלו עתה לכבוש את מואב ופירוש שני כנ"ל תקלל אותי שלא אוכל להוליד ועי"ז לא יוולד דוד המלך שעתיד לכבוש את מואב.

*

עוד דבר תמוה בזמרי הוא שלומיאל/להי^ל שהיה נשיא שבט בישראל, ובוודאי לא בחרו אדם פגום אלא הגדול שבשבט מישראל, והנה ברגע אחד נפל לטעות של ניאוף נורא באופן הפגום ביותר, עד שדינו מיתה בלא דין כלל, שקנאים פוגעים בו. ופתאם קיבל כוחות עצומים על טבעיים לעבירה לשם שמים/לו^ל כמבואר בסנהדרין פב: עי"ש במפרשים, ששלומיאל לקח את כזבי בת צור היא שוילנאי בת בלק בן יתרו שנקרא צפור, הוא בלק שממנו יצא עגלון וממנו רות המואביה וממנה דוד המלך. ובלק שלח אותה להכשיל את משה רבנו בעצמו, והיא כזבה בו והכשילה את נשיא שבט שמעון, ובמסירות נפש אמרה לאביה שמוכנה להקריב עצמה כדי לגרום להשמדת עם ישראל. ומסתמא לא היתה נשמה פשוטה אחת שמוכנה לכזו מסירות נפש. וכבר נתבאר לעיל מהחיד"א שגם בלק אביה היה מוכן במסירות נפש להיות ערירי כל חייו, רק כדי שלא יוולד

עוד ראיתי בסוף פרשת ויצא כשיעקב ברח מלבן והשיגו לבן על הגבול וכרתו ברית והקימו גלעד לעדות שלא לעבור לרעה זה אל זה, עי"ש צרור המור בראשית (לא מד) שיעקב לא נתן ללבן לתת אבנים בגלעד, כי חשש שירים אותן לשם ע"ז, ועי"ש פרדס יוסף פסוק מז שכוננת יעקב היתה שהגלעד עצמו יהיה עד ומשגיח ע"י השר שלו שלמעלה שלא יעברו לרעה, כדמצינו בגמ' תענית ח. מעשה מבור וחולדה שהיו עדים לברית כרתו בן ובת שינשאו זל"ז. והבור והחולדה הענישו את זה שהפר את הברית, הכי נמי כאן זו היתה כוונת יעקב, אבל לבן הוא בלעם שרצה לאבד את הכל, לבן (אחר שלא הצליח לעשות את הגל מאבני ע"ז כנ"ל) חשב שעב"פ יקרא לו יגר שהדותא בלשון ארמי, כדי שלא יבין המלאך ועי"ז יוכל לעבור לרעה לקלל את ישראל בבוא הזמן, אבל יעקב קרא לו גלעד, ואמנם כשרכב בלעם על האתון לבוא לקלל את ישראל נלחצה רגלו בגלעד ונעשה חיגר ונתקיים בו יד העדים תיהיה בו בראשונה.

^ל סנהדרין דף פב: אמר רבי יוחנן חמשה שמות יש לו, זמרי ובן סלוא ושאוול ובן הכנענית ושלומיאל בן צורי שדי, זמרי על שנעשה כביצה המזורת בן סלוא על שהסליא עונות של משפחתו, שאול על שהשאל עצמו לדבר עבירה, בן הכנענית על שעשה מעשה כנען, ומה שמו שלומיאל בן צורי שדי שמו:

^{לו} מסתמא נשיא שבט בדור דעה של דור המדבר לא היה בעל תאוה כלל כמבואר בתורה עב מי שיש לו דעת צח קצת מופקע מזו התאוה המגושמת אבל יצרו הוא מלאך קדוש שמתלבש במצוות.

נשמת משיח, שידע בכישוף שעתיד לצאת מזרעו/ל^ז. וביקש מבלעם שיתפלל עליו שלא יוליד.

וגדולי הדור ידעו ברוח קדשם היכן נעלם ניצוץ משיח/ל^ח, והשתדלו להוציאו מהעלם אל הגילוי להביא את הגאולה. וזו היתה כוונת הנשיא שלומיאל בן צורישידי, שבוודאי לא היה לו יצה"ר גשמי, אלא מלאך קדוש שהתלבש במצוות למסור את הנפש בשביל גאולת ישראל. וסבר שכיון שהיא בת בלק שממנו עתיד לצאת משיח בן דוד, בה נמצא ניצוץ משיח.

והביא את כזבי אל משה שיתיר לו להוליד ממנה נשמת משיח, וכל כך היה בהול למצווה נפלאה זו, שדחק את השעה לקיים המצוה אפילו בלא לגייר אותה/ט^ז, ומשה רבנו לא התיר לו, ושלומיאל שאל אותו הרי גם אתה לקחתה בת יתרו, ומדוע אשתך מותרת יותר מזו שהיא בת אחיה. ומשה רבנו לא ענה לו (שהרי התשובה פשוטה שצפורה נתגיירה וגם היה לפני מן תורה) רק משה רבנו היה בוכה פתח האהל וקורא את שמע (תרגום יונתן שם). ואז לקח אותה שלומיאל לאהל וקיים המצווה בהידור/י^ט לגאול נשמת משיח, אלא שטעה כי הניצוץ היה באחיה עגלון/מ^א. ופנחס המתין עד שתשש כוחו של זמרי ובאמת לא היה צריך להמתין, כי צריך היה לו

---

^ז צ"ע כי ידוע שניצוץ משיח היה בלוט ע"כ מסר אברהם אבינו נפשו להצילו ויצא בבתו הבכירה שילדה את מואב, ואילו בלק היה ממדיין, ורק עכשיו הגיע למואב ומדוע חשב שממנו יצא משיח, ואולי נשא מואבית ובכישוף לא ראה אלא שממנו יצא ולא ידע שזה לא בגללו אלא בגלל אשתו.

^ח ועיין בעל הטורים (שמות ב א) שאלימלך ובניו ואשתו ירדו למואב בכוונה לגאול משם ניצוץ משיח בן דוד ואמנם מחלון לקח את רות וגם שם היה בלא גיור ואעפ"כ הואיל לגרום שתתגייר ותינשא לבועז ויצא ממנה פרץ אבי ישי אבי דוד. (וצ"ע שאע"פ שפרץ הוא נשמת מחלון כידוע היה צריך את רות כדי שיולד משיח)

^ט אולי סבר שכיון שנשמת משיח צריכה לבוא לעולם בהעלם, כידוע שתמיד נולדה בדרך שנדמית לעבירה כמו בבת לוט ויהודה ותמר וגם ברות היה מעשה יבום שעד היום מתקשים להבין כיצד שייך יבום בלא נישואין, וגם נחלקו אם גייר אותה או לא, ואעפ"כ הוא נשמת פרץ שנולד מהיבום, ואולי למ"ד שמחלון לא גייר את רות זה מסיבה זו שסבר שהולדת משיח צריך להיות בהעלם מהסט"א.

^מ ועיין בספר אמרי יוסף (ליוסף מאיר ווייס) פרשת פנחס (דף סו מהדור) סיגט תרע (תרפז) לבאר עפ"י מאמר פסיעות אברהם למהרח"ו שהיתה לו לזמרי כוונה קדושה ומבאר שעצת בלעם היתה לשלח דייקא אשה שיש בה נצוץ קדוש כדי שהניצוץ יגרום לישראל לרצות בה וזו היתה כוונת זמרי וזהו שבעל תכד בעילות גמט' משיח בן דוד.

^{מא} ובאמת הניצוץ היה באחיה של כזבי עגלון בן בלק, הוא אביה של רות שהתגיירה וממנה יצא פרץ אבי ישי אבי דוד.

למנוע ממנו עוד ועוד עבירות, אלא שלא ידע שהקב"ה עימו ויעשה לו נס/מב. ע"כ ביאור הגמ'.

מב כמבואר בסנהדרין פב: ארבע מאות ועשרים וארבע בעילות בעל אותו רשע אותו היום והמתין לו פנחס עד שתשש כחו והוא אינו יודע שמלך אלקום עמו במתניתא תנא ששים עד שנעשה כביצה המוזרת והיא היתה כערוגה מליאה מים. (מסתמא לא פליגי אלא $7 \times 60 = 420$ ועוד 4 לגמט' משיח בן דוד)